

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Civiltiesisko zinātņu katedra

Maģistra darbs

**Darījumu apstrīdēšana un izbeigšana maksātnespējas
procesā**

Saņemts
Civiltiesisko zinātņu katedrā
2009 .gada 30.aprīlī

---

sekretāra(-es) paraksts

Dienas nodaļas
4.semestra students
Ivo Rudzītis
JurP 040162

Zinātniskais vadītājs
Mag. iur. Gaidis Bērziņš

Rīga, 2009

SATURS

Ievads	4
1. Darījumu apstrīdēšana	6
1.1. Darījumu apstrīdēšana jēdziens un būtība	6
1.2. Darījumu apstrīdēšanas institūts Maksātnespējas likumā	8
1.3. Administratora pienākums apstrīdēt darījumus Maksātnespējas likuma 92.panta kārtībā	11
1.4. Administratora pienākums apstrīdēt bezatlīdzības darījumus Maksātnespējas likuma 93.panta kārtībā	15
1.5. Tiesības prasīt administratoram apstrīdēt darījumu maksātnespējas procesā	17
1.5.1. Valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” tiesības prasīt darījuma apstrīdēšanu	19
1.5.2. Kreditoru un kreditoru sapulces tiesības prasīt darījumu apstrīdēšanu.....	21
1.5.3. Tiesas kompetence uzlikt administratoram pienākumu apstrīdēt darījumu	23
2. Darījumu apstrīdēšanas rezultāts jeb darījumu atzīšana par spēkā neesošiem maksātnespējas procesā	26
2.1. Atlīdzības darījuma atzīšana par spēkā neesošu	27
2.2. Bezatlīdzības darījuma atzīšana par spēkā neesošu.....	29
2.3. Administratora noslēgto līgumu atzīšana par spēkā neesošiem	32
3. Līgumu izbeigšana un tās tiesiskais regulējums maksātnespējas procesā	34
3.1. Līgumu izbeigšanas vispārējais regulējums maksātnespējas procesā.....	34
3.2. Darba līgumu izbeigšana maksātnespējas procesā.....	36
3.3. Pilnvarojuma līgumu izbeigšana maksātnespējas procesā.....	40
3.4. Administratora neizbeigto līgumu finansēšana.....	42
3.5. Parādu segšanai samaksāto summu atdošana.....	44
4. Darījumu apstrīdēšanai un izbeigšanai piemērojamais likums maksātnespējas procesā	47
4.1. Darījumu izbeigšanai piemērojamais likums un jurisdikcijas problēmas.....	48
4.2. Darījumu apstrīdēšanai piemērojamais likums un jurisdikcijas problēmas.....	53
4.3. Parādu segšanai samaksāto summu atdošanai piemērojamais likums un jurisdikcijas problēmas.....	57
Secinājumi un priekšlikumi	59
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	63

Anotācija Latviešu valodā.....	66
Anotācija angļu valodā.....	67
Studenta apliecinājums.....	68
Novērtējums.....	69

Ievads

2008.gada 1.janvārī spēkā stājās jaunais Maksātnespējas likums, kas maksātnespējas jomā ieviesa ne tikai tādus tiesību institūtus kā fiziskās personas maksātnespēja vai tiesiskās aizsardzības process, bet arī grozīja līdzšinējo regulējumu juridisko personu maksātnespējas procesā.¹ Tā, piemēram, ir veiktas izmaiņas gan kreditoru prasījumu atzīšanas kārtībā, gan parādnieka mantas izsoles organizēšanā un rīkošanā, dodot administratoram plašākas tiesības nekā tās bija likumā Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju.²

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 2.panta pirmo daļu “*Likums attiecas uz komersantu, juridisko personu (izņemot mantojuma masu) [...], kura nespēj izpildīt savas saistības un kurai ir maksātnespējas pazīme.s*”³ (turpmāk šī darba ietvaros – maksātnespējīgs komersants).

Gan jaunā, gan vecā likuma normas var iedalīt vairākās kategorijās sagrupējot tās pēc to uzdevuma (mērķa) maksātnespējas procesā. Proti, abi likumi satur normas, kas regulē pašu maksātnespējas procesu (kreditoru sapulces sasaukšana, balsu skaitīšana, administrator pienākumi u.c.) un šo normu mērķis ir procesa nodrošināšana (noteiktu darbību secīga veikšana) ievērojot likumā noteiktos termiņus un ierobežojumus. Savukārt, otrs normu kopums nav vērsts uz procesa formālu nodrošināšanu, bet gan uz likumā noteiktā mērķa sasniegšanu ar likumā noteikto izņēmuma tiesību un ierobežojumu palīdzību. Gan Maksātnespējas likums⁴, gan likums Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju⁵ paredz īpašu kārtību un tiesisko regulējumu maksātnespējīgā komersanta darījumu izbeigšanā un apstrīdēšanā. Šīs tiesības ir piemērojams tikai maksātnespējas procesa ietvaros, jo normu piemērošana ir cieši sasaistīta ar komersanta īpašo stāvokli, proti, maksātnespēju.

Šāda regulējuma esamība ir loģiska un pamatota, jo uzņēmējdarbības vides sakārtošana bez šādu normu palīdzības ir neiedomājama. Šādu atziņu labi ilustrē situācijas, kad komersanta maksātnespēja iestājas objektīvu iemeslu dēļ (citu

---

¹ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

² Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996.gada 2.oktobris, nr. 165.

³ Turpat.

⁴ Turpat.

⁵ Turpat.

komersantu maksātnespēja, nepārvarama vara utt.), jo pats fakts, ka tiek iecelts administrators un pārvaldes institūcijas darbība tiek apturēta neatrisina ne jautājumu par maksātnespējīgā komersanta noslēgtajiem līgumiem, ne šajos līgumos ietvertajiem pienākumiem. Otrkārt, nepiešķirot administratoram tiesības pārskatīt iepriekš noslēgtos līgumus un tiesības atsevišķas tiesiskās attiecības apšaubīt, var novestu pie maksātnespējas procesu formālisma. Tādējādi maksātnespējas process tiktu padarīts par formālu darbību kopumu, kam nebūtu vēlamā efekta – uzņēmējdarbības vides sakārtošana un kreditoru kopuma interešu aizsardzība. Papildus tam, maksātnespējīgā komersanta darbības turpināšana būtu praktiski neiespējama, jo nebūtu tiesiskas iespējas ietekmēt to tiesisko situāciju, kas pastāvēja pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Šī darba ietvaros autors analizēs vienu no savdabīgākajiem maksātnespējas procesa instrumentiem, proti, darījumu apstrīdēšanas un izbeigšanas tiesisko regulējumu. Pētījums neaprobežosies ar “vecā” un “jaunā” likuma atšķirīgā regulējuma formālu salīdzināšanu un uzmanība tiks pievērsta arī pastāvošā regulējuma efektivitātes analīzei dodot konkrētus priekšlikumus tā uzlabošanai.

Juridiskajā literatūrā ir izteikts viedoklis, ka par pieņemamāko atzīstama jēdziena “efektivitāte” saistība ar tiesisko normu iedarbīgumu, rezultivitāti, faktisko realizējamību, tādējādi iekļaujot tajā ne tikai sasniegto rezultātu (efektu) pēc attiecīgo tiesisko normu pieņemšanas un īstenošanas dzīvē, bet arī procesu, kas sekmē rezultāta sasniegšanu, rezultivitāti.⁶

Papildus tam, autors izvērtēs arī darījumu apstrīdēšanas un izbeigšanas tiesiskā regulējuma piemērojamību situācijās, kad tiesiskajai attiecībai (darījumam) ir piemērojams citas valsts likums. Autors centīsies rast atbildi uz jautājumiem, kas saistīti ar jurisdikcijas problēmā šo normu piemērošanas kontekstā. Šo jautājumu apskatīšana ir būtiska, lai izvērtētu vai ar personu individuālu darbību palīdzību (darījumu pielāgošana noteiktai tiesiskajai situācijai) ir iespējams ierobežot administratora tiesības apstrīdēt parādnieka darījumus atstājot administratora kompetencē tikai formālu darbību veikšanu maksātnespējas procesa ietvaros.

---

⁶ Liholaja V. Tiesību normu efektivitātes jēdziens un kritēriji. Grām.Vispārīgās tiesību teorijas un valstsziņātnes atziņas. Zinatniski metodiskie raksti. Rīga, Latvijas Universitāte, 1997, 91 lpp.

1. Darījumu apstrīdēšana

Šīs nodaļas ietvaros autors pievērsīsies darījumu apstrīdēšanas institūtam maksātnespējas procesā un analizēs tā efektivitāti. Šajā sakarā autors pievērsīs uzmanību spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam, īpaši aplūkojot un izvērtējot administratora pienākumu apstrīdēt darījumus maksātnespējas procesā. Papildus tam, apskatāmo jautājumu loks aptvers arī personu subjektīvās tiesības prasīt, lai administrators izpilda likumā noteikto pienākumu, t.i., apstrīd konkrētu maksātnespējīgā komersanta darījumu.

Taču lai analizētu visus šos aspektus ir nepieciešams izvērtēt darījumu apstrīdēšanas mērķi un uzdevumu gan maksātnespējas procesā, gan civiltiesiskajās attiecībās kopumā, jo tikai šādā veidā ir iespējams secināt vai spēkā esošais tiesiskais regulējums patiešām ir efektīvs, un sasniedz tos mērķus, kuru dēļ darījumu apstrīdēšana ir nepieciešama maksātnespējas procesā.

1.1. Darījumu apstrīdēšana jēdziens un būtība

Latvijas Republikas likumos par vienu no pamatelementiem tiesisko attiecību nodibināšanai, pārgrozīšanai vai izbeigšanai ir noteikta personas izteiktā griba. Pastāv vairākas iespējas kā līdzēji var iedarboties uz jau nodibinātajām tiesiskajām attiecībām, piemēram, pārtraucot līgumattiecības, grozot tās un izmainot to sākotnējo saturu. Tajā pat laikā pastāv arī tiesiskais regulējums, ar kura palīdzību persona vienpusēji var ietekmēt tiesisko attiecību turpmāko likteni. Taču nav retums, kad šādas tiesības ir pielīgtas pašā līgumā, jo Latvijas likumi šādu vienošanos neaizliedz, izņemot tikai atsevišķos gadījumos, piemēram, kad līgums tiek slēgts ar patērētāju. Šī darba mērķis ir analizēt maksātnespējīgā komersanta noslēgto darījumu apstrīdēšanu, jo īpaši administratoram likumā noteiktās tiesības un pienākumus darījumu apstrīdēšanā.

Darījuma apstrīdēšana jēdziens ir cieši saistīts ar kādas personas vēlmi apšaubīt tiesiskās attiecības atbilstību likuma prasībām vai personas izteiktajai gribai. Kā piemēru var minēt Civillikuma 1467.pantu saskaņā, ar kuru “*tiesisks darījums, kas*

noslēgts spaidu dēļ, pats par sevi nebūt nav spēkā neesošs, bet piespiestais var to apstrīdēt.”⁷

Apstrīdēšanas rezultāts vienmēr būs atkarīgs no faktiskajiem apstākļiem, tādēļ tas var izpausties kā darījuma atcelšana vai kā tā atzīšana par spēkā neesošu. Pirmajā gadījumā darījums ir spēkā līdz tā atcelšanai un darījuma dalībniekiem jāpilda tajā noteiktie pienākumi līdz atcelšanas brīdim. Šādi darījumi rada gan tiesības, gan pienākumus, kas veidojas laikā no darījuma noslēgšanas līdz tā atcelšanai. Tiesiskās sekas ir tādas pašas kā darījumam, kuru darījuma puses atceļ uz savstarpējas vienošanās pamata.

Darījuma atzīšana par spēkā neesošu nozīmē to, ka darījums nav spēkā no tā noslēgšanas brīža.⁸ Absolūti spēkā neesoši ir darījumi, kas uzskatāmi par nenotikušiem jau no paša sākuma. Absolūti spēkā neesoši darījumi vispār nekad nav ieguvuši saistošu spēku un no juridiskā viedokļa raugoties šādu darījumu nekad nav bijis.⁹

Tomēr praksē varēja rasties situācijas, kad jautājums par spēkā neesamību bija strīdīgs, kas savukārt izsauca nepieciešamību, lai tiesa „apstiprina” spēkā neesamības pamatojumu (*ipso iure* - ar “likumu” atzīt).¹⁰ Lai gan likums atsevišķos gadījumos prezumē, ka darījums ir spēkā neesošs no noslēgšanas brīža, prasības celšana tiesā ir kā nodrošinājums tai personai, kas tiesisko attiecību uzskata par spēkā neesošu.

Attiecībā uz apstrīdamiem darījumiem likums tikai definē apstākļus, kuri ir par pamatu personas tiesībām celt prasību tiesā par darījuma atcelšanu, tādējādi par vienusēju darījuma atcelšanas pamatu nosakot tiesas spriedumu.

Arī mūsdienās šī ir ļoti aktuāla problēma, jo civiltiesiskajās attiecībās izmantotie līgumi ir visai sarežģīti, kas apgrūtina līdzējam viennozīmīgi konstatēt vai darījums ir spēkā neesošs vai tomēr apstrīdams. Tā kā risinājums vienmēr būs saistīts ar vairāku tiesību normu savstarpēju interpretācijas, tad tiesas spriedums ir vislabākais veids kā izslēgt jebkādu šaubu momentus gan prasības cēlējam, gan atbildētājam.

---

⁷ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2007. gada 5.decembra spriedums Lietā Nr. SKC – 806. <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2007/806-2%20s.doc>, (aplūkots 01.03.2009.).

⁹ K. Torgāns (Zin. Red.) *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības*. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 45.lpp.

¹⁰ Par Civillikuma 1415.panta piemērošanu: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2008. <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2008/> (aplūkots 30.02.2009.).

Civillikuma 1404.pantā minētie pieci elementi ir ņemami vērā katrā tiesiskā darījumā. Kāda elementa neesamība vai nepilnība attiecīgi padara konkrētu darījumu par spēkā neesošu, apstrīdamu vai tādu, kura spēkā esamību iespējams saglabāt, veicot kādas papildus darbības, kas novērš sākotnēji pieļautos trūkumus.¹¹

Klasisks piemērs ir Civillikuma 1415.pants: “*Neatļauta un nepieklājīga darbība, kuras mērķis ir pretējs reliģijai, likumiem vai labiem tikumiem, vai kura vērsta uz to, lai apietu likumu, nevar būt par tiesiska darījuma priekšmetu; tāds darījums nav spēkā.*”¹² Identiskas sekas ir noteiktas arī Civillikuma 1405., 1409., 1484., 1486., 1438., 1439. un citos pantos.

Šī norma jau pašos pamatos definē darījumus, kas nav spēka no noslēgšanas brīža un tas nerada tiesiskas sekas līdzējiem. Taču virkne tiesību normu gan Civillikumā, gan Maksātnespējas likumā paredz situācijas, kad personai ir subjektīvas tiesības prasīt darījuma atzīšanu par spēkā neesošu. Piemēram, Maksātnespējas likuma 92.panta trešā daļa: “*Ja darījums, ar kuru nodarīti zaudējumi parādniekam, noslēgts pēc maksātnespējas procesa iestāšanās dienas vai mēneša laikā pirms maksātnespējas procesa iestāšanās dienas, tas atzīstams* [autora izcēlums] *par spēkā neesošu.*”¹³ Būtiskākā atšķirība starp Civillikuma 1415.pantu un šo normu, ir apstākļi, ka personai šis darījums ir jāapstrīd, t.i., jāceļ prasība tiesā par darījuma atzīšanu par spēkā neesošu.

Spēkā neesošus darījumus, atšķirībā no apstrīdamiem darījumiem, puse drīkst nepildīt jau no līguma noslēgšanas brīža, jo “tas jau no paša sākuma nerada pienākumus”.¹⁴

1.2. Darījumu apstrīdēšanas institūts Maksātnespējas likumā

Parādnieka noslēgto darījumu izvērtēšana un apstrīdēšana ir viens no svarīgākajiem administratoram pieejamajiem tiesiskajiem instrumentiem jebkurā

---

¹¹ Par Civillikuma 1415.panta piemērošanu: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2008. <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2008/> (aplūkots 30.02.2009.).

¹² Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

¹³ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

¹⁴ Grūtups A., Kalniņš E. *Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības*. Īpašums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 217. lpp.

maksātnespējas procesā. Bieži vien maksātnespējīgā komersanta pārstāvji (valdes locekļi, prokūristi u.c.) pirms maksātnespējas procesa iestāšanās, apzinoties komersanta smago finansiālo situāciju, cenšas “aizpludināt” pēc iespējas vērtīgākus sabiedrības aktīvus sev izdevīgā veidā, kas ir tiešā pretrunā ar komersanta darbības mērķi – gūt peļņu. Šis mērķis biedrībām un citām šāda veida juridiskajām personām atšķiras, tādēļ darījumu izvērtēšanai jānotiek vadoties no komersanta darbības veida un formas.

Šī tiesību institūta pastāvēšanai ir ne tikai vēlama, bet pat ļoti nepieciešama, jo piešķir administratoram tādas tiesības, kas nav sastopams vispārīgajā regulējumā par darījumu apstrīdēšanu.

Darījumu apstrīdēšana maksātnespējas procesā saistīta ar maksātnespējīgā sabiedrības darījumu “pārskatīšanu” un piespiedu grozīšanu tiesas ceļā, ar mērķi aizsargāt kreditoru kopuma un maksātnespējīgā komersanta intereses.

Jāņem arī vērā, ka pastāv būtiska atšķirība starp juridiskās personas likvidācijas procesu Komerclikuma¹⁵ izpratnē un maksātnespējas procesu Maksātnespējas likuma izpratnē. Likvidācijas procesu var uzskatīt par “ikdienišķu procedūru”, jo sabiedrības darbības izbeigšana vienmēr notiek apstākļos, kas atļauj komersantam norēķināties ar saviem kreditoriem. Turpretī maksātnespējas procesā sabiedrības aktīvi, parasti, ir mazāki par parādu saistībām, kā rezultātā sabiedrība nav spējīga nokārtot savas parādu saistības pret visiem kreditoriem pilnā apmērā, kas procesu, pēc būtības, nostāda citādākā gaismā.

Līdz ar to maksātnespējas process uzskatāms par īpašu tiesisku stāvokli, kas prasa plašāku tiesisko regulējumu ne tikai procesa formālai realizēšanai, bet arī padarot to dinamiskāku attiecībā uz parādos nonākušā komersanta tiesiskā stāvokļa uzlabošu.

Par šādu tiesisko regulējumu viennozīmīgi var uzskatīt Maksātnespējas likuma normas, kas dod tiesības apstrīdēt noteiktus tiesiskus darījumus, kas noslēgti pretēji maksātnespējīgā komersanta vai tā kreditoru interesēm. Līdz ar to par šā tiesību institūta stūrakmeni var uzskatīt gan maksātnespējīgā komersanta, gan kreditoru kopuma intereses.

Maksātnespējas likumā, it īpaši šī likuma XVI nodaļā, vispār nav noteikti gadījumi, kad noslēgtie līgumi ir spēkā neesoši no noslēgšanas brīža, taču paredz

---

¹⁵ Komerclikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 4.maijs, nr. 158/160.

tiesības un arī pienākumu celt prasību tiesā par noslēgto darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem. Salīdzinot to normu skaitu Maksātnespējas likumā, kas dod tiesības prasīt atzīt darījumus par spēkā neesošiem, attiecībā pret tām normām, kas tikai nosaka administratora pienākumu celt prasību tiesā, ir acīmredzams, ka likumdevējs uzsvāra ir licis nevis uz tiesiskā regulējuma paplašināšanu nosakot jaunus tiesiskos pamatus darījumu apšaubīšanai, bet gājis gluži pretēja virzienā, proti, noteicis pienākumu administratoram apšaubīt tiesisko attiecību uz vispārējiem pamatiem, piemēram, atsaucoties uz Civillikuma regulējumu. Kā labs piemērs kalpo Maksātnespēja likuma 92.panta pirmā daļa, kurā nepārprotami ir redzama likumdevēja izteiktā nostāja: “Administratoram ir **pienākums** [autora izcēlums] *izvērtēt parādnieka darījumus un celt tiesā prasību par attiecīgā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu* [autora izcēlums] *neatkarīgi no šā darījuma veida, ja [...]*”.

Papildus tam, XVI nodaļā iekļautais regulējums ir visai pretrunīgs, jo pantu faktiskais regulējums neatbilst normas nosaukumiem. Proti, nekonsekventi tiek lietots jēdzieni “darījumu atzīšana par spēkā neesošiem” (92.p.) un “darījumu apstrīdēšana” (93.p.). Rūpīgi iepazīstoties ar šo normu saturu var secināt, ka tikai 92.panta trešā un ceturrtā daļa paredz kritērijus, kurus konstatējot darījumu var atzīt par spēkā neesošu, ja persona par to ceļ prasību tiesā. Savukārt šī paša panta pirmās daļas 1. un 2.punkts paredz tikai un vienīgi administratora pienākumu celt tiesā prasību par darījuma atzīšanu par spēkā neesošu. Faktiski, rodas pretrunas, jo arī pats panta nosaukums “Darījumu atzīšana par spēkā neesošiem” tikai daļēji atbilst tā saturam, kas būtiski apgrūtina normas sistēmisku iztulkošanu.

Līdzīgu regulējumu paredz arī Maksātnespējas likuma 59.panta trešā daļa, jo nosaka, ka par spēkā neesošām atzīstamas arī tās mantiskās tiesības, kas radušās kreditoram vai trešajai personai, ja tās iegūtas pēc maksātnespējas procesa lietas ierosināšanas, tādējādi nodarot zaudējumus.¹⁶ Pēc autora domām, ja mantiskās tiesības būs nostiprinātas ar tiesisku darījumu, tad administrators būs tiesīgs prasīt darījuma atzīšanu par spēkā neesošu. Taču arī šī norma uzskatāma par neefektīvu, jo šo tiesību izmantošana būtiski ietekmē viens apstākļi – maksātnespējas iestāšanās diena.

---

¹⁶ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

Salīdzinot patreizējo regulējumu ar likuma “Par uzņēmumu un uzņēmējiesabiedrību maksātnespēju”¹⁷ 69.pantu, pēc autora domām, ir acīmredzams, ka zudusi būtiska tiesību normu nianse, proti, “vecais” likums konkrētās pazīmes nosauca kā pamatu darījuma atzīšanai par spēkā neesošu, taču jaunais, pie tiem pašiem kritērijiem, var izsaukt tikai un vienīgi administratora pienākumu celt prasību tiesā. Turklāt šāda pienākuma konstatēšana ir visai apšaubāma, jo likumā nav nodefinēta neviena persona, kas būtu tiesīga prasīt aktīvu administratora rīcību (sīkāk 1.5. nodaļā).

Tādējādi secināms, ka paralēli vispārīgajam darījumu apstrīdēšanas regulējumam, kas noteikts Civillikumā, Maksātnespējas likumā šī institūta pielietojuma iespējas nedod administratoram nekādas būtiskas priekšrocības. Vēl jo vairāk, ar Maksātnespējas likuma pieņemšanu šī institūta pielietošanas iespējas ir radikāli samazinātas uz maksātnespējas procesa efektivitātes rēķina.

1.3. Administratora pienākums apstrīdēt darījumus Maksātnespējas likuma 92.panta kārtībā

Kā jau iepriekš norādīts, tad Maksātnespējas likuma regulējums attiecībā uz darījumu apstrīdēšanu un atzīšanu par spēkā neesošu, pēc autora domām, ir ievērojami maz efektīvāks, kā tas bija “vecā” likuma¹⁸ gadījumā.

Virkne Maksātnespējas likuma normu nosaka administratora pienākumu veikt kādas darbības maksātnespējas procesa nodrošināšanai un kreditoru kopuma interešu aizsardzībai. Piemēram, administratora vispārīgais uzdevums un pārējo tiesību normu interpretācija ir cieši saistīta ar likuma 26.panta otro daļu, kas nosaka, ka “*administrators nodrošina efektīvu un likumīgu tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa noris.*”¹⁹ Viens no maksātnespējas procesa efektivitātes pamatiem (it īpaši bankrota procedūras ietvaros) ir parādnieka noslēgto darījumu apstrīdēšana, ja tā saistīta ar iespējamu parādnieka aktīvu palielinājumu. Līdz ar to

¹⁷ Par uzņēmumu un uzņēmējiesabiedrību maksātnespēju: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996.gada 2.oktobris, nr. 165.

¹⁸ Par uzņēmumu un uzņēmējiesabiedrību maksātnespēju: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996.gada 2.oktobris, nr. 165.

¹⁹ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

šāds pienākums administratoram ir noteikts arī Maksātnespējas likuma XVI nodaļā, kaut arī, pēc autora domām, šīs nodaļas ietvertie pienākumi ir neadekvāti bez attiecīgām tiesībām apstrīdēt tiesisko attiecību.

Maksātnespējas likuma normas, tāpat kā citas tiesību normas, paredz, ka administratora pienākums apstrīdēt kādu darījumu iestājas konstatējot noteiktas pazīmes, turklāt pazīmes sadalītas pa darījuma veidiem, t.i., Maksātnespējas likuma 92.pants ietver vispārējo regulējumu, kas attiecas uz visa veida līgumiem, savukārt 93. un 94.pants kā speciālās normas attiecībā pret 92.pantu, regulē bezatlīdzības darījumu un ķīlas līgumu apstrīdēšanu.

Maksātnespējas likuma 92.panta pirmajā daļā noteiktais administratora pienākums izvērtēt parādnieka darījumus ir cieši saistīts ar pienākumu tos apstrīdēt konstatējot noteiktus tiesiskos apstākļus, jo tie rada nevēlamas sekas maksātnespējīgajam komersantam (zaudējumi). Proti, saskaņā ar 92.panta pirmās daļas 1.punktu administratoram rodas pienākums celt tiesā prasību par attiecīgā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu, ja viņš konstatē, ka darījums noslēgts “*pēc maksātnespējas procesa iestāšanās dienas un tādējādi parādniekam ir nodarīti zaudējumi* [autora izcēlums] *neatkarīgi no tā, vai persona, ar kuru vai kurai par labu darījums noslēgts, ir vai nav zinājusi par zaudējumu nodarīšanu kreditoriem* [autora izcēlums].”²⁰ Norma nepieciešamo pazīmju kopumu reducē līdz zaudējumu konstatēšanai un faktam, ka darījums noslēgts pēc maksātnespējas procesa iestāšanās dienas. Ņemot vērā, ka otrās pazīmes konstatēšana ir formāla (noslēgts pēc maksātnespējas procesa iestāšanās), tad zaudējumu nodarīšanas fakta izvērtēšana prasa lielāku rūpību.

Senajā Romā zaudējumi (damnum) bija cietušās personas pilnas intereses prasījums, tas ir, tā starpība viņas mantas stāvoklī, kas radusies pēc zaudējumu izraisīta notikuma iestāšanās, salīdzinot ar agrāko mantas stāvokli.²¹ Saskaņā ar Civillikuma 1770.pantu “*ar zaudējumu jāsaprot katrs mantiski novērtējams pametums.*”²² Mūsdienu valodā ar jēdzienu “zaudējums” saprot jebkādu mantas samazinājumu, zudumu vai bojājumu, kā arī peļņas atrāvumu, papildu izdevumus un

---

²⁰ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

²¹ Bitāns A. *Romiešu saistību tiesības*. Rīga: [B.i.], 1993, 19. lpp.

²² Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

citas mantiski novērtējamās tiesību aizskārumu sekas.²³ Ir pašsaprotami, ka likumdevējs ir noteicis pienākumu administratoram apstrīdēt darījumu, ja ir acīmredzams, ka šis darījums ir kaitējis maksātnespējīgajam komersantam un tā kreditoriem. Fakts, ka Maksātnespējas likuma 92.panta pirmās daļas 1.punktā ir minēti gan parādniekam, gan kreditoriem nodarītie zaudējumi, autoram liek domāt, ka tā ir likumdevēja kļūda. Normas jēga ir konstatēt, ka darījuma rezultātā ir nodarīti zaudējumi parādniekam (maksātnespējīgajam komersantam), tādēļ apstākļi, ka likumdevējs šīs pašas normas beigu daļā norāda uz informētību par to, ka zaudējumi ir nodarīti kreditoriem, rada pamatotas šaubas par redakcijas precizitāti. Līdz ar to, autors uzskata, ka nepieciešams veikt labojumus likumā, lai šo kļūdu novērstu.

Taču neskatoties uz iepriekš norādīto pretrunu, šim faktam nav tiesiskas nozīmes šīs normas piemērošanā, jo no normas būtības izriet, ka personas informētība par zaudējumu nodarīšanu netiek ņemta vērā un primārais ir zaudējumu nodarīšanas fakts parādniekam.

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92.panta pirmās daļas 2.punktu, administratoram ir pienākums apstrīdēt darījumu, ja viņš konstatē, ka darījums noslēgts *“piecu gadu laikā pirms maksātnespējas procesa iestāšanās dienas un tādējādi parādniekam ir nodarīti zaudējumi, turklāt persona, ar kuru vai kurai par labu noslēgts darījums, zināja vai tai bija jāzina par šādu zaudējumu nodarīšanu.”*²⁴ Atšķirībā no 92.panta pirmās daļas 1.punkta, šajā gadījumā tiek ņemts vērā arī fakts, ka persona, ar kuru vai kurai par labu noslēgts darījums bija informēta par darījuma neizdevīgumu sabiedrībai, t.i., faktu, ka darījums radīs mantisko samazinājumu komersantam. Atzinīgi ir vērtējams apstākļi, ka likumdevējs šādos gadījumos ir noteicis piecu gadu termiņu, jo personas ir ļaunprātīgi izmantojušas savu stāvokli darījuma noslēgšanai. Šāds termiņš arī dod administratoram visas iespējas izvērtēt darījumus, kas slēgti ilgi pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, tādējādi mazinot risku kreditoriem, jo paplašinās administratora iespējas palielināt maksātnespējīgā komersanta aktīvus apstrīdot šāda veida darījumus.

Taču praksē nereti ir situācijas, kad noslēgtais līgums ir acīmredzami neizdevīgs maksātnespējīgajam komersantam, bet uz to nav attiecināms

---

²³ K. Torgāns (Zin. Red.) *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības*. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 267 lpp.

²⁴ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

Maksātnespējas likuma 92.panta pirmās daļas 2.punkts.²⁵ Proti, praksē ir gadījumi, kad parādnieka manta kalpo kā nodrošinājums citas personas saistībām (ārpusbilances saistības) un ķīlas ņēmējs nevēršas pret attiecīgo maksātnespējīgā komersanta mantu, lai apmierinātu savu prasījumu. Formāli ir iespējams konstatēt, ka šāda veida līgums rada priekšā stāvošus zaudējumus Civillikuma 1772.panta izpratnē, kā rezultātā iestājas administratora pienākums apstrīdēt darījumu kā to paredz Maksātnespējas likuma 92.pants. Tajā pat laikā Civillikums attiecība uz priekšā stāvošiem zaudējumiem dod tiesības prasīt tikai nodrošinājumu (Civillikuma 1772.p.) nevis atlīdzību. Vienlaicīgi secināms, ka pārdodot šādu maksātnespējīgā komersanta īpašumu iegūtā naudas summa nodrošinājuma apmērā būs jāglabā līdz ķīlas tiesības izbeigšanai. Tādējādi maksātnespējīgā komersanta kreditoru prasījumi var tikt segti mazākā apmērā pēc ķīlas pārdošanas. Taču maksātnespējīgā komersanta kreditoru aizskārums ir nosacīts, jo pastāv reāla iespēja, ka ķīlas ņēmējs tā arī nekad nevēršīsies pret parādnieku, jo persona, kas saistību ir uzņēmusies to savlaicīgi izpildīs. Līdz ar to, parādnieka naudas līdzekļi būtu jāglabā bankas kontā (pelnot procentus) līdz ķīlas tiesības izbeigšanai.

pirmās daļa regulē situācijas, uz kurām šai normai pēc savas būtības nevajadzētu attiekties. Papildus tam, šādos gadījumos nav iespējams konstatēt parādnieka mantas samazinājumu jeb reālus zaudējumus, ko varētu uzskatīt par aizsargājamu interesi maksātnespējas procesā.

Rūpīgi iepazīstoties ar Maksātnespējas likuma 92.panta pirmo daļu un tās būtību, rodas šaubas par jēdziena “zaudējumi” pareizu pielietojumu. Saskaņā ar Civillikuma 1771.pantu, *“zaudējums var būt vai nu tāds, kas jau cēlies, vai tāds, kas vēl stāv priekšā; pirmajā gadījumā tas dod tiesību uz atlīdzību, šis piemērs labi ilustrē autora nostāju, ka Maksātnespējas likuma 92.panta bet otrajā uz nodrošinājumu.”*²⁶ Papildus tam, Civillikuma 1772.pantā tiek precizēts, ka *“jau cēlies zaudējums var būt vai nu cietušā tagadējās mantas samazinājums, vai arī viņa sagaidāmās peļņas atrāvums.”*²⁷

No iepriekš minēta izriet, ka priekšā stāvošam zaudējumam nav reālas ietekmes uz personas finansiālo stāvokli, jo šādu zaudējumu pamatā ir pieņēmums, ka

---

²⁵ Valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” 2009.gada 27.februāra lēmums Nr. 1-58/31, nepublicēts.

²⁶ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

²⁷ Turpat.

sagadoties īpašiem apstākļiem zaudējumi var rasties, tādēļ personai ir tiesības prasīt nodrošinājumu pret šādiem zaudējumiem, turklāt šādu pieeju atzīst arī tiesu praksē.²⁸

Ja pieņem, ka Maksātnespējas likuma 92.panta pirmās daļas jēga un būtība ir panākt administratora aktīvu rīcību gadījumos, kad darījums nepamatoti samazinājis sabiedrības mantu, tad nepamatots liekas zaudējuma jēdziena pielietojums minētās normas kontekstā. Proti, minētajā normā noteiktais administratora pienākumam vajadzētu iestāties tikai un vienīgi gadījumos, kad parādniekam būtu nodarīti reāli zaudējumi, t.i., samazinājusies parādnieka manta, kas būtu uzskatāms par kreditoru kopuma interešu aizskārumu. Visos pārējos gadījumos norma piemērojama nebūtu, jo nevarētu konstatēt ne parādnieka, ne kreditoru interešu aizskārumu. Civillikumā noteiktā priekšā stāvošu zaudējumu jēga ir cieši saistīti ar civiltiesiskās apgrozības stabilitāti un dod personai savlaicīgu iespēju nodrošināties pret iespējamem zaudējumiem. Arī tiesu praksē nenotiek atkāpes no vispārējās atziņas, ka priekšā stāvošu zaudējumi nedod tiesības uz atlīdzību.²⁹

Pēc autora domām, priekšā stāvošu zaudējuma institūta sasaistīšana ar darījumu apstrīdēšanas pienākumu maksātnespējas procesā, ir ne tikai nepareiza, bet pat bīstama. Pieļaujot jēdziena “zaudējumi” plašu iztulkošanu Maksātnespējas likuma 92.panta pirmās daļas kontekstā, administratoram tiktu noteikts nepamatots pienākums apstrīdēt arī tos darījumus, kas tikai varbūtības līmenī apdraudētu sabiedrības finansiālo situāciju. Papildus tam, apstākļi, ka attiecīgais darījums nav radījis reālus zaudējumus maksātnespējīgajam komersantam pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas, pēc autora domām, ir pamats normas nepiemērošanai. Līdz ar to, Maksātnespējas likuma 92.pantā jāveic grozījumi papildinot pantu ar jaunu piekto daļu šādā redakcijā: “Ar zaudējumiem šī panta ietvaros saprotami zaudējumi Civillikuma 1772.panta izpratnē.”

---

²⁸Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 6. septembra spriedums Lietā Nr. SKC – 475.

http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2006/cd060906_2.doc (aplūkots 15.01.2009.).

²⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 6. septembra spriedums Lietā Nr. SKC – 475.

http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2006/cd060906_2.doc, (aplūkots 15.01.2009.).

1.4. Administratora pienākums apstrīdēt bezatlīdzības darījumus

Maksātnespējas likuma 93.panta kārtībā

Ja Maksātnespējas likuma 92.panta gadījumā administratoram pašam bija jāpiemeklē tiesiskais pamats, kas viņam dod tiesības prasīt darījuma atzīšanu par spēka neesošu, tad Maksātnespējas likuma 93.panta pirmajā daļā (beztlīdzības darījumi) noteiktajā gadījumā ir tieša atsauce uz Civillikuma 1927.pantu, kurā noteikts: *“Manta atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi. Tajā gadījumā, kad dāvinātājs nespēj samaksāt parādu, kuri viņam bijuši dāvināšanas laikā, nevien viņa kreditori var prasīt sev apmierinājumu no viņa dāvanas, bet arī viņš pats var prasīt no apdāvinātā, lai no viņa dāvinātās mantas dod atpakaļ šo parādu samaksai vajadzīgo daļu* [autora izcēlums]. *Noruna starp dāvinātāju un apdāvināto par to, ka pēdējais neatbild par pirmā parādiem, ir spēkā pret kreditoriem tikai tad, ja viņi tai piekrituši.*”³⁰

Pirmkārt, būtiski ir pievērst uzmanību apstāklim, ka šis dāvinājums ievietots Civillikuma nodaļā pie sevišķajiem dāvinājuma veidiem, t.i., normu attiecina uz gadījumiem, kad notikusi visas mantas dāvināšana. Pats fakts, ka parasti pirms maksātnespējas iestāšanās tiek aizdāvināti tikai vērtīgākie īpašumi, nevis visa manta, rada problēmas šīs normas piemērošanai praksē un tādējādi ir apšaubāma tās efektivitāte. Gadījumos, kad uzdāvināta tiktu tikai daļa no parādnieka mantas, administratora pienākumu apstrīdēt darījumu varētu noteikt pēc Maksātnespējas likuma 92.panta pirmās daļas, jo tā ir piemērojama jebkuram līguma veidam. Autors arī uzskata, ka dāvinājuma līgumu slēgšana komersantu gadījumā ir visai apšaubāma no tiesību viedokļa. Atbilstoši Komerclikuma 1.panta otrajai daļai: *“Komerclikums ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants.*”³¹ Tādējādi secināms, ka dāvinājuma līgumu slēgšanai tikai atsevišķos gadījumos var būt saistīta ar komersanta saimniecisko darbību, jo dāvinājums pēc būtības dod tikai apdāvinātajam ekonomisku labumu.

Otrkārt, šī Civillikuma norma nosaka nevis dāvinājuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, bet gan norāda uz dāvinātāja tiesībām prasīt no apdāvinātā to dāvanas daļu, kas nepieciešama, lai norēķinātos ar kreditoriem. Atbilstoši Maksātnespējas

³⁰ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

³¹ Komerclikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 4.maijs, nr. 158/160.

likuma 93.panta pirmajai daļai “*administratoram ir pienākums celt tiesā prasību par parādnieka mantas dāvinājuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu* [autora izcēlums] *atbilstoši Civillikuma 1927.panta noteikumiem.*”³² Sasaistot Civillikuma 1927.pantu ar Maksātnespējas likuma 93.pantā noteikto, nav skaidrs, kādēļ administratoram ir pienākums apstrīdēt visu darījumu nevis prasīt samērīgu dāvinājuma daļu, kas nepieciešama kreditoru prasījumu apmierināšanai. Papildus tam, ir acīmredzams, ka patreizējā Maksātnespējas likuma 93.panta pirmās daļas redakcija ir pretrunā ar Civillikuma 1927.panta būtību, tādējādi radot pretrunas starp speciālajām un vispārējā tiesību normām.

Arī Augstākās tiesas senāts savos spriedumos ir atzinis, ka Civillikuma 1927.panta izpratnē kreditoram ir tiesības prasīt apmierinājumu no dāvanas, neapstrīdot dāvinājuma līgumu.³³ Līdz ar to, analogiskas tiesības būtu jāpiešķir arī administratoram, jo ne vienmēr kreditoru prasījumi būs lielāki par dāvanas vērtību kā rezultātā nepamatoti var tik aizskartas apdāvinātā tiesības.

Treškārt, šajā Civillikuma normā ir uzsvērts, ka dāvinātājs (parādnieks) “[...] *pats var prasīt no apdāvinātā [...] šo parādu samaksai vajadzīgo daļu* [...]”.³⁴ Līdz ar to norma nevar būt par pamatu darījuma apstrīdēšanai, bet gan tikai un vienīgi tiesībām prasīt samērīgu daļu no dāvanas. Papildus tam, ja rastos nepieciešamība atprasīt visus dāvanu, tad arī šajā gadījuma pats dāvinājuma līgums netiktu atcelts vai jebkādā citā veidā izbeigts, jo šīs normas kontekstā, līdzīgi kā lietu tiesību gadījumā, parādnieka saistības seko lietai. Tādējādi Maksātnespējas likuma 93.pants nekādā gadījumā nav saistīts ar darījumu apstrīdēšanu, bet gan ar administratora pienākumu izmantot Civillikuma 1927.panta noteiktās tiesības. Lai novērstu pastāvošās pretrunas, autors uzskata, ka Maksātnespējas likuma 93.pants jānosauc šādi: “Bezatlīdzības darījumu izvērtēšana”. Papildus tam, 93.panta pirmā daļa ir izsakāma šādā redakcijā: “Administratoram ir pienākums izvērtēt parādnieka mantas dāvinājuma līgumus un celt tiesā prasību atbilstoši Civillikuma 1927.pantā piešķirtajām tiesībām.”.

---

³² Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

³³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2005.gada 12.janvāra spriedums lietā Nr. SKC – 22. http://at.gov.lv/files/archive/department1/2005/cd120105_2.doc (aplūkots 15.01.2009.).

³⁴ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

1.5. Tiesības prasīt administratoram apstrīdēt darījumu maksātspējas procesā

Visas iepriekš uzskaitītās Maksātspējas likuma normas rada pienākumu administratoram noteiktās situācijās un pie noteiktiem tiesiskajiem apstākļiem celt tiesā prasību par darījuma atzīšanu par spēkā neesošu.

Tiesību normas satur zināmus nosacījumus, kuru izpilde ir tiesisko attiecību rašanās pamats.³⁵ Maksātspējas likuma normu gadījumā tiek izsaukts administratora pienākums apstrīdēt konkrētus darījumus jeb apšaubīt kādas tiesiskās attiecības. Ievērojot vispārējās tiesību teorijas atziņas, administratora pienākumam ir jābūt sasaistītam ar kādas personas tiesībām prasīt administratora rīcību, t.i., tiesības prasīt darījuma apstrīdēšanu (subjektīvās tiesības).

Tiesības subjektīvā nozīmē jeb subjektīvās tiesības piešķir personai tiesības pieprasīt no citas personas aktīvu rīcību vai atturēšanos no tās. Iepretim kādas personas subjektīvajām tiesībām noteikti atrodas citas personas pienākums.³⁶

Ņemot vērā, ka Maksātspējas likuma normas par darījumu apstrīdēšanu un atzīšanu par spēkā neesošiem, pamatā, nosaka administratora pienākumu veikt darījuma apstrīdēšanu (bez atsevišķiem izņēmumiem), autors uzskata, ka normu efektivitātes analīzei nepieciešams apzināt to personu loku, kurām ir tiesības prasīt no administratora aktīvu rīcību.

Juridiskajā literatūra ir izteikts viedoklis, ka par pieņemamāko atzīstama jēdziena "efektivitāte" saistība ar tiesisko normu iedarbīgumu, rezultivitāti, faktisko realizējamību, tādējādi iekļaujot tajā ne tikai sasniegto rezultātu (efektu) pēc attiecīgo tiesisko normu pieņemšanas un īstenošanas dzīvē, bet arī procesu, kas sekmē rezultāta sasniegšanu, rezultivitāti.³⁷

Ņemot vērā, ka Maksātspējas likumā ir ļoti niecīgs normu skaits, kas izmantojamas par pamatu darījumu atzīšanai par spēkā neesošiem, tad normas efektivitātei jābūt saistītai ar tiesībām konkrētām personām pieprasīt, lai administrators apstrīd darījumu. Konstatējot, ka arī šajā ziņā normas ir neefektīvas,

³⁵ Neimanis J. *Ievads tiesībās*. Rīga: zv. Adv. J. Neimanis, 2004, 45 lpp.

³⁶ Neimanis J. *Ievads tiesībās*. 22 lpp. Citēts pēc: Kohler-Gehrig E. *Einführung in das Recht*. Heidelberg: v. Decker, 1997, S 33; Rüthers B. *Rechtstheorie*. München: Beck, 1999, Rn. 64.

³⁷ Liholaja V. Tiesību normu efektivitātes jēdziens un kritēriji. Grām. Vispārīgās tiesību teorijas un valstsziņātnes atziņas. Zinātniski metodiskie raksti. Rīga, Latvijas Universitāte, 1997, 91 lpp.

būtu rūpīgi izvērtējama šādu normu pastāvēšanas lietderība, jo kreditoru kopuma interesēm neatbilstošu darījumu apstrīdēšana izriet jau no paša Maksātnespējas likuma mērķa.

1.5.1. Valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” tiesības prasīt darījuma apstrīdēšanu

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 186.panta pirmo daļu “*Maksātnespējas administrācija ir valsts aģentūra, kas normatīvajos aktos noteiktās kompetences ietvaros [...] un likumā noteiktajā kārtībā īsteno valsts un sabiedrības interešu aizsardzību* [autora izcēlums] *tiesiskās aizsardzības procesa un maksātnespējas procesa jautājumos* [autora izcēlums].”³⁸ Šāds pat regulējums ir noteikts arī Ministru kabineta noteikumos par aģentūras funkcijām.³⁹

Papildus tam, Maksātnespējas likuma 187.panta otrajā daļas 8.punktā noteikts, ka valsts aģentūrai “Maksātnespējas administrācija” ir tiesības “*uzlikt administratoram tiesisku pienākumu*”.⁴⁰ Maksātnespējas likumā ir ietverta virkne ar darbībām, kuras administratoram ir jāveic katrā maksātnespējas procesā, turklāt likumā noteiktā termiņā, jo šo darbību veikšana ir vērsta uz maksātnespējas procesa nodrošināšanu. Secināms, ka valsts aģentūrai “Maksātnespējas administrācija” ir tiesības uzlikt administratoram veikt kādu noteiktu pienākumu, ko paredz likums, bet tas nedrīkst notikt pārsniedzot šīs iestādes kompetenci.

Tādējādi valsts aģentūra “Maksātnespējas administrācija” var, piemēram, uzlikt administratoram par pienākumu sasaukt kreditoru sapulci, ja tas nav izdarīts likumā noteiktajā termiņā, vai uzlikt par pienākumu izsniegt kreditoram apliecinātu kreditoru sapulces protokolu, ja tas nav izdarīts pēc kreditora pieprasījuma saņemšanas, kā arī veikt citas darbības, ja to veikšanu paredz likums. Ņemot vērā, ka Maksātnespējas likumā nostiprināts arī administratora pienākums apstrīdēt parādnieka darījumus, nepieciešams izvērtēt vai valsts aģentūra “Maksātnespējas

---

³⁸ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

³⁹ Valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” nolikums: MK noteikumi Nr.366. *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 29.maijs, Nr.83

⁴⁰ Turpat.

administrācija” ir tiesīga šajos gadījumos uzlikt administratoram pienākumu apstrīdēt kādu konkrētu darījumu.

Valsts aģentūra “Maksātnespējas administrācija” veicot uzraudzību maksātnespējas procesa ietvaros ir tiesīga pieprasīt ziņas un dokumentus no administratora, kas nepieciešami, lai izvērtētu administratora rīcību maksātnespējas procesa ietvaros. Līdz ar to administrācijai ir tiesiski iespējams pieprasīt no administratora dokumentus par konkrētiem parādnieka darījumiem, kas, iespējams, būtu jāapstrīd. Jāpiebilst, ka šāda administrācijas iniciatīva ir visai apšaubāma, taču tā varētu tik izsaukta pēc kreditora sūdzības par to, ka administrators neizpilda likumā noteikto pienākumu un neapstrīd darījumu tiesā kaut arī objektīvi redzams, ka darījums atbilst likumā noteiktajām pazīmēm.

Lai gan sākotnēji šķiet, ka valsts aģentūra “Maksātnespējas administrācija”, saskaņā ar normatīvajiem aktiem, ir tiesīga uzlikt administratoram pienākumu apstrīdēt kādu maksātnespējīgā komersanta darījumu, šāda atziņa neiztur kritiku turpmāk izklāstīto iemeslu dēļ.

Maksātnespējas likuma 92.panta pirmajā daļā administratoram ir uzlikts pienākums izvērtēt parādnieka darījumus un, ja vērtēšanas rezultātā viņš konstatē nepieciešamās pazīmes, administratoram iestājas pienākums apstrīdēt darījumu. Līdz ar to valsts aģentūrai “Maksātnespējas administrācija”, pirmkārt, ir jāizvērtē vai administrators ir izvērtējis parādnieka darījumus un, otrkārt, jāizvērtē vai administrators ir konstatējis nepieciešamās pazīmes, bet apzināti nav cēlis prasību tiesā. Ņemot vērā, ka pirmajā gadījumā administratora rīcības izvērtēšana ir formāla, jo nav iespējams konstatēt vai administrators ir vērtējis visus parādnieka darījumus, tad galvenā uzmanība ir jāvelta paša darījuma analīzei un tā atbilstībai Maksātnespējas likuma 92.pantam.

Taču šeit rodas problēmas valsts aģentūrai “Maksātnespējas administrācija” izmantot 92.pantā noteikto pienākumu pret administratoru, jo normas piemērošana ir atkarīga no darījuma izvērtēšanas rezultātiem. Maksātnespējas likuma 92.panta pirmajā daļā noteikts, ka nepieciešams konstatēt zaudējumu nodarīšanas faktu maksātnespējīgajam komersantam, kas pārbaudes ietvaros ir jākonstatē arī administrācijai. Ņemot vērā, ka valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” pieņemtie lēmumi ir administratīvie akti, tad administrators būs tiesīgs šo aktu izmantot kā pierādījumu zaudējumu nodarīšanas fakta konstatēšanai.

Autors gan uzskata, ka aģentūras uzraudzības funkcijas var izpausties tikai un vienīgi to administratora pienākumu izvērtēšanā, kas ir formāli un tieši saistīti ar administratora rīcību (termiņu ievērošana, informācijas sniegšana utt.), proti, aģentūra nav tiesīga izvērtēt parādnieka noslēgtos darījumus par kuriem pastāv strīds par tiesībām. Šādu viedokli pamato atziņa, ka darījuma apstrīdēšanas pamatuzdevums ir apšaubīt kādu tiesisko attiecību un to vai līgums ir apstrīdams izvērtē un izlemj administrators.

Autors arī uzskata, ka valsts aģentūrai “Maksātnespējas administrācija” ir jārīkojas analogiski tiem, gadījumiem, kad sūdzība ir iesniegta par administratora lēmumu, kura pamatā ir strīds par tiesībām. Pie šādām situācijām pieskaitāms Maksātnespējas likuma 189.panta ceturtajā daļā noteiktais: “*Maksātnespējas administrācija neizskata sūdzības par administratora lēmumiem, kuru pamatā ir strīds par tiesībām* [autora izcēlums].”⁴¹

Tādējādi konstatējams, ka valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” kompetencē neietilpst maksātnespējīgo komersantu darījumu izvērtēšana, kā rezultātā tā nav tiesīga uzlikt administratoram pienākumu apstrīdēt konkrētu darījumu atbilstoši Maksātnespējas likuma 92.pantam.⁴² Šādu atziņu valsts aģentūra “Maksātnespējas administrācija” pauž arī savos lēmumos, norādot, ka parādnieka darījumu izvērtēšana neietilpst tās kompetencē.⁴³ Tādējādi iestāde, kas tiešā veidā veic maksātnespējas procesu uzraudzību nav tiesīga uzlikt administratoram tiesisku pienākumu izpildīt Maksātnespējas likuma 92., 93. un 94.pantā noteikto pienākumu, jo tas saistīta ar parādnieka darījumu izvērtēšanu.

1.5.2. Kreditoru un kreditoru sapulces tiesības prasīt darījumu apstrīdēšanu

Kreditori un kreditoru kopums ir tās personas, kuru interesēs ir Maksātnespējas likuma 92., 93. un 94.pantā noteiktā pienākuma izpilde. Kā zināms, tad kreditoru tiesības individuāli ietekmēt maksātnespējas procesu ir ļoti

⁴¹ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

⁴² Valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” nolikums: MK noteikumi Nr.366. *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 29.maijs, Nr.83.

⁴³ Valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” 2009.gada 27.februāra lēmums Nr. 1-58/31, npublicēts.

ierobežotas, pieļaujot tikai atsevišķus gadījumus, kad kreditors var pieprasīt informāciju no administratora vai arī lūgt izskatīt sūdzību maksātnespējas procesa ietvaros (26.p. 3.d. 6.punkts). Maksātnespējas likums paredz tikai atsevišķus gadījumus un īpašu kārtību, kad kreditori individuāli ir tiesīgi pieprasīt ziņas, dokumentus vai jebkādus paskaidrojumus par maksātnespējas procesa norisi no administratora, piemēram, Maksātnespējas likuma 77.panta vienpadsmitajā daļā noteiktās tiesības pieprasīt kreditoru sapulces protokolu. Līdz ar to kreditoru kopuma intereses jebkurā maksātnespējas procesā ir primārās, kā to paredz Maksātnespējas likuma 5.panta pirmā daļa.

Kreditoru sapulces kompetence ir strikti noteikta Maksātnespējas likuma 79.pantā, taču tā neietver tiesības prasīt no administratora rīcību saistībā ar darījuma apstrīdēšanas pienākumu nepildīšanu Maksātnespējas likuma 92., 93. un 94.panta kārtībā. Jāatzīmē, ka analizējot Maksātnespējas likuma 92., 93. un 94.pantu, secināms, ka likumdevējs ar izveidoto regulējumu velējies aizsargāt kreditoru kopuma intereses, taču vienlaicīgi netiek paredzēts kā kreditoru sapulce var šo instrumentu pielietot.

Taču pastāv reāla iespēja, ka kreditoru sapulce, neskatoties uz iepriekš minēto, pieņem lēmumu un uzliek administratoram par pienākumu apstrīdēt kādu no maksātnespējīgā komersanta darījumiem. Kā jau iepriekš norādīts, tad darījumu apstrīdēšanas normas vērstas uz kreditoru interešu aizsardzību, jo atzīstot darījumu par spēkā neesošu tiktu panākta maksātnespējīgā komersanta aktīvu palielināšanās, taču neskatoties uz to, autors uzskata, ka šāda kreditoru lēmuma pieņemšana būs pretrunā ar likumu. Pēc autora domām, likumā šobrīd visai precīzi tiek nodalīti kreditoru sapulces kompetences jautājumi no tādiem, kas saistīti ar procesa efektīvu nodrošināšanu un atstāti tikai un vienīgi administratora kompetencē.

Tādējādi vienīgais likumīgais veids kreditoriem “pamudināt” administratoru apstrīdēt darījumu, ir izskatot jautājumu par neuzticības izteikšanu administratoram (79.p. 8.punkts). Taču arī šajā gadījumā, kreditoru sapulcei nav dotas subjektīvas tiesības pieprasīt administratora pienākuma izpildi kā to paredz 92., 93. un 94.pants.

Autors uzskata, ka šāda situācija būtiski liek apšaubīt normu efektivitāti, jo ne tiešā, ne netiešā veidā, likumdevējs nav paredzējis kreditoru sapulcei aizsargāt savas kolektīvas intereses šajā jautājumā. Šo situāciju labi ilustrē fakts, ka Maksātnespējas likumā nav noteiktas kreditoru vai kreditoru sapulces tiesības pieprasīt un saņemt parādnieka dokumentus, tajā skaitā parādnieka slēgtos sadarbības vai cita veida līgumus, kā rezultātā darījuma izvērtēšana ir ne tikai apgrūtināta, bet (ja

administrators nesadarbojas) pat neiespējama bez valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” vai tiesas iejaukšanās, kurai normatīvie tiesību akti dod tiesības pieprasīt no administratora dokumentus.

Tādējādi fakts, ka ne kreditoru sapulce, ne valsts aģentūra “Maksātnespējas administrācija” nav tiesīga pieprasīt, lai administrators apstrīd maksātnespējīgā komersanta darījumus, padara Maksātnespējas likumā noteikto administratora pienākumu formālu un neizpildāmu. Pēc autora domām, definējot administratora pienākumu kā administratora tiesības tikt panākts daudz labāks efekts, jo apstrīdēšanas pienākums izrietētu no Maksātnespējas likuma mērķa – kreditoru kopuma interešu aizsardzība.

1.5.3. Tiesas kompetence uzlikt administratoram pienākumu apstrīdēt darījumu

Tā kā ne valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija”, ne kreditoru sapulces kompetencē neietilpst tiesiskā pienākuma uzlikšana administratoram apstrīdēt kādu darījumu maksātnespējas procesa ietvaros, nepieciešams analizēt arī tiesas iespējas pieņemt administratoram saistošus lēmumus šajā sakarā.

Tiesas kompetence ir visai ierobežota maksātnespējas procesā, jo paredz sūdzību izskatīšanu par valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” pieņemtajiem lēmumiem, kā arī par administratora lēmumiem vai rīcību maksātnespējas procesā. Kā jau iepriekš tika norādīts (1.5.1.nodaļa), tad valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” nav kompetenta uzlikt administratoram šāda veida pienākumu, tādēļ nepamatoti varētu būtu uzskatīt, ka tiesa pārskatot valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” lēmumu varētu nonākt pie cita atzinuma. Proti, personai, kas apstrīdēs valsts aģentūras “Maksātnespējas administrācija” lēmumu būs jāapšaubā tā tiesiskums un jāpamato, ka tai vajadzēja noteikt administratoram pienākumu apstrīdēt darījumu. Taču ņemot vērā, ka valsts aģentūra “Maksātnespējas administrācija” šādu pienākumu uzlikt nevar, tad tās pieņemtais lēmums būs tiesisks un atstājams spēkā.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹¹ panta trešo daļu, *“ja tiesa atzīst, ka pārsūdzētais administratora lēmums vai rīcība neatbilst normatīvo aktu prasībām, tā*

apmierina sūdzību un uzdod administratoram novērst pieļauto pārkāpumu [autora izcēlums].⁴⁴

Norma dod tiesības tiesai izvērtēt konkrētu administratora rīcību maksātnespējas procesa ietvaros, kā arī tiesības uzlikt par pienākumu novērst pārkāpumu, ja tāds tiek konstatēts. Pirmkārt, šī mehānisma iedarbināšanai nepieciešams, piemēram, kreditora pieteikums (sūdzība) tiesā par administratora likumā noteiktā pienākuma nepildīšanu. Kā iepriekš tika noskaidrots, tad ne kreditoru sapulce, ne kreditori individuāli nevar pieprasīt administratoram apstrīdēt darījumu. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.¹¹ panta pirmo daļu: “*Tiesa izskata kreditora, parādnieka pārstāvja vai trešās personas, kuras likumiskās tiesības ir aizskartas, sūdzību par administratora lēmumu vai rīcību juridiskās personas maksātnespējas procesā* [autora izcēlums].”⁴⁵ Autors secina, ka neskatoties uz to, ka kreditoram nav tiesības prasīt no administratora aktīvu rīcību Maksātnespējas likuma 92.panta kontekstā, kreditors būs tiesīgs vērsties tiesā par administratora pienākuma nepildīšanu, jo tas saistīts ar kreditora interešu aizsardzību maksātnespējas procesa ietvaros. Sūdzības pamatā kreditoram būtu jāizklāsta tie juridiskie apsvērumi, kas pēc iesniedzēja domām ir par pamatu Maksātnespējas likuma 92., 93., vai 94.panta piemērošanai. Taču šeit jāņem vērā, ka kreditora rīcībā var arī nebūt neviens parādnieka dokumentus, kas saistīts ar apstrīdamo darījumu, jo šādu dokumentu izsniegšana neietilpst administratora pienākumos.

Secināms, ka tiesa ir vienīgā maksātnespējas procesā iesaistītā institūcija, kas ir tiesīga noteikt administratoram pienākumu apstrīdēt darījumu, taču šis mehānisma izmantošana ir visai sarežģīta, jo kreditoram praktiski nav iespējams piekļūt parādnieka dokumentācijai.

Izvērtējot likumā noteiktās personu un iesaistīto institūciju tiesības ir acīmredzams, ka tiesības pieprasīt no administratora aktīvu rīcību darījumu apstrīdēšanai, ir tikai un vienīgi tiesas kompetencē, turklāt šādu pienākumu var uzlikt tikai, ja tiesā ir iesniegt attiecīgs pieteikums. Autors uzskata, ka šāds mehānisms nav efektīvs un tikai sarežģī maksātnespējas procesu. Autors uzskata, ka administratora pienākums apstrīdēt parādnieka darījumus nav nostiprināms tiesību normās šādā veidā, jo šis pienākums izriet no Maksātnespējas likuma mērķa. Šī iemesla dēļ

---

⁴⁴ Civilprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998.gada 3.novembris, nr. 326/330.

⁴⁵ Civilprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998.gada 3.novembris, nr. 326/330.

administrators pienākums apstrīdēt darījumu būtu aizstājams ar administrators tiesībām prasīt darījuma atzīšanu par spēkā neesošu. Pretējā gadījumā normas vienīgais uzdevums ir administrators pienākuma noteikšana, kura piespiedu izpilde ir ļoti apšaubāma, jo tikai tiesas kompetencē ir uzlikt administrators šādu pienākumu.

Ja tiesa konstatētu normās minētās pazīmes, administrators tiesā nebūtu jāpierāda zaudējumu nodarīšanas fakts un citas pazīmes, kuras noteiktas likumā, jo šīs pazīmes jau būs konstatējusi tiesa, kas uzlika administrators pienākumu. Ar veiktajiem grozījumiem būtu iespējams aptvert arī citus šīs normas efektivitātes aspektus, kas patreiz netiek regulēti, tādējādi padarot apšaubāmu maksātnespējas institūtu pēc savas būtības.

2. Darījumu apstrīdēšanas rezultāts jeb darījumu atzīšana par spēkā neesošiem maksātnespējas procesā

Analizējot darījumu apstrīdēšanas tiesisko regulējumu Maksātnespējas likumā ir nepārprotami redzams, ka likumdevējs ir būtiski atkāpies no līdzšinējās nostājas un likumā praktiski nav iekļāvis tiesisko pamatojumu darījumu atzīšanai par spēkā neesošiem. Šādu pamatu uzskaitījumu noteica likums “Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju”.⁴⁶

Maksātnespējas likumā ir acīmredzami uzvērts pienākums apstrīdēt darījumus vienlaicīgi novārtā atstājot tiesisko pamatu darījuma atzīšanai par spēka neesošu. Kā piemēru no vispārējās nostājas var minēt Maksātnespējas likuma 59.panta trešo daļu, kas nosaka, ka par spēkā neesošām atzīstamas arī tās mantiskās tiesības, kas radušās kreditoram vai trešajai personai, ja tās iegūtas pēc maksātnespējas procesa lietas ierosināšanas, tādējādi nodarot zaudējumus.⁴⁷ Pēc autora domām, ja mantiskās tiesības būs nostiprinātas ar tiesisku darījumu, tad administrators būs tiesīgs prasīt darījuma atzīšanu par spēkā neesošu pamatojoties uz 59.pantu.

Salīdzinot patreizējo regulējumu ar likuma “Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju”⁴⁸ 69.pantu, pēc autora domām, ir acīmredzams, ka zudusi būtiska tiesību normu nianse, proti, “vecais” likums konkrētās pazīmes nosauca kā pamatu darījuma atzīšanai par spēkā neesošu, taču jaunais, pie tiem pašiem kritērijiem, var izsaukt tikai un vienīgi administrators pienākumu celt prasību tiesā. Turklāt šāda pienākuma konstatēšana ir visai apšaubāma, jo likumā nav nodefinēta neviena persona, kas būtu tiesīga prasīt aktīvu administrators rīcību. Līdz ar to normas izpilde, faktiski, tiek atstāta administrators ziņā.

Tādējādi gandrīz jebkurš darījumu apstrīdēšanas gadījums būs balstīts uz vispārējām tiesību normām par darījumu atzīšanu par spēkā neesošu. Maksātnespējas likums neparedz absolūti spēkā neesošu darījumu uzskaitījumu, taču dod pazīmes, kad administratoram ir pienākums prasīt darījumu atzīt par spēkā neesošu. Līdz ar to ir

---

⁴⁶ Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996.gada 2.oktobris, nr. 165.

⁴⁷ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

⁴⁸ Turpat.

būtiski saprast, kas ir tiesiskais pamats darījumu atzīšanai par spēkā neesošiem gan atlīdzības darījumu, gan bezatlīdzības darījumu gadījumā.

2.1. Atlīdzības darījuma atzīšana par spēkā neesošu

Atlīdzības darījumi vienmēr ir saistīti ar līdzvērtīgu mantisko labumu apmaiņu civiltiesisko attiecību kontekstā, kas, parasti, izpaužas tiesiskos darījumos. Tādēļ faktiski var uzskatīt, ka atlīdzības darījumiem, pēc savas būtības, nevajadzētu samazināt ne vienas, ne otras darījuma puses aktīvus. Protams, gadījumos, kad līgums tiks slēgts par pakalpojumu sniegšanu var rasties problēmas konkretizēt pakalpojuma saņēmēja ieguvumus, taču šīs problēmas analīze nav saistīta ar pētāmo jautājumu, tādēļ netiks apskatīta sīkāk.

Tādējādi atlīdzības darījumu izvērtēšanai jābūt saistītai ar to materiālo labumu novērtēšanu, kurus maksātnespējīgais komersants ir ieguvis slēdzot darījumu. Maksātnespējas likuma 59., 92. un 94.pants regulē atlīdzības darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, tādēļ sākotnēji jāizvērtē tās intereses, kas ar šīm normām tiek aizsargātas.

Gadījumos, kad darījums, ar kuru nodarīti zaudējumi parādniekam, noslēgts pēc maksātnespējas procesa iestāšanās dienas vai mēneša laikā pirms maksātnespējas procesa iestāšanās dienas, tas atzīstams par spēkā neesošu (92.p. 3.d.). No šīs normas nepārprotami izriet parādnieka interešu aizsardzības prioritāte. Vienlaicīgi jāsecina, ka visas 92.pantā iekļautas daļas, izņemot ceturto daļu, vērstas uz parādnieka interešu aizsardzību.

Gluži pretējs regulējums ir noteikts attiecībā uz ķīlas līgumiem (94.p. 1.d.): *“Ķīlas līgums atzīstams par spēkā neesošu, ja ķīlas tiesība nodibināta pēc tam, kad maksātnespējas reģistrā izdarīts ieraksts par parādnieka maksātnespējas procesa lietas ierosināšanu”*⁴⁹ Kā redzams, tad normā netiek atrunāts zaudējumi nodarīšanas fakts, tādēļ secināms, ka šī norma vērsta uz nenodrošināto kreditoru interešu aizsardzību, jo apstrīdot pantā minētās ķīlas tiesības palielinātos to aktīvu skaits, uz kuriem vēršami kreditoru prasījumi.

---

⁴⁹ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

Faktiski, šīs ir vienīgās Maksātnespējas likuma normas, kuras var izmantot par pamatu, lai apšaubītu tiesisko attiecību. Visos pārējos gadījumos administratoram darījuma atzīšana par spēkā neesošu būs jāpamato ar vispārējām normām – administratoram ir pienākums apstrīdēt darījumu, bet darījuma apstrīdēšanas tiesiskais pamats ir “jāpiemeklē”.

Taču papildus Maksātnespēja likuma nodaļai par darījumu apstrīdēšanu, parādnieka darījumu izvērtēšanas procesā ir piemērojama arī Maksātnespējas likuma 59.panta trešā daļa: “*Mantiskās tiesības, kas radušās kreditoram vai trešajai personai šā panta pirmajā vai otrajā daļā minēto darbību rezultātā, atzīstamas par spēkā neesošām.*”⁵⁰ Būtiskākā atšķirība no Maksātnespējas likuma 92. un 94.panta ir saistīta ar personu loku, kam ir nodarīti zaudējumi, proti, 59.panta trešajā daļā ir skaidri nodefinēts, ka zaudējumi ir nodarīti kreditoriem.

Rūpīgi izvērtējot Maksātnespējas likuma 59. un 92.pantu jāsecina, ka gadījumos, kad maksātnespējīgais komersants darbību vairs neturpinās (netiks piemērota sanācija vai izlīgums) aizsargāto interešu izvērtēšana zaudē savu aktualitāti. Vienlaicīgi arī jāsecina, ka zaudējumi, kas nodarīti maksātnespējīgajam komersantam būs arī kreditoru zaudējumi, jo tie ir savstarpēji saistīti notikumi. Mantas samazinājums jeb zaudējumi kreditoriem iestāsies (vēlākais) maksātnespējas procesu pabeidzot un sedzot pieteiktos kreditoru prasījumus.

Pēc autora domām, neviena no iepriekš apskatītajām Maksātnespējas likuma normām (59.p. 3.d., 92.p. 3.d. un 94.p. 1.d.) ir pārāk vispārīgas, jo attiecas tikai uz tām mantiskajām tiesībām, kas radušās pēc maksātnespējas procesa lietas ierosināšanas jeb pēc tam, kad jau ir notikušas visas tās darbības, kas komersantu ir novedušas līdz maksātnespējai.

Autors arī uzskata, ka darījumu apstrīdēšanas regulējumam arī jāsaturs kritēriji, kurus var izmantot par pamatu darījuma atzīšanai par spēkā neesošu, tādējādi pakļaujot kādu īpašu tiesisko situāciju apstrīdēšanai tikai maksātnespējas procesa ietvaros. Atrunājot Maksātnespējas likumā plašāku tiesiskos pamatu darījumu apstrīdēšanai, pirmkārt, pakļautu atsevišķas šos gadījumus apstrīdēšanai tikai maksātnespējas gadījumā un, otrkārt, novērstu, ka maksātnespējas procesa ietvaros pieņemtie tiesu lēmumi par darījumu apstrīdēšanu varētu tikt izmantoti darījumu apstrīdēšanai ārpus maksātnespējas procesa ietvariem.

---

⁵⁰ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

Paplašinot Maksātnespējas likumā to tiesību normu loku, kas dod tiesības apstrīdēt darījumus, par pamatu ir jāņem parādnieka (maksātnespējīgā komersanta) interešu aizsardzība, jo kreditoru intereses ir tieši pakļautas iepriekš minētajām. Papildus tam, kreditoru interešu aizskaršanu no pierādīšanas viedokļa ir sarežģītāka, kas arī nav uzskatāms par efektivitātes rādītāju.

2.2. Bezatlīdzības darījumu atzīšana par spēkā neesošiem

Maksātnespējas likumā nosauktie pamati (59.p. 3.d., 92.p. 3.d. un 94.p. 1.d.) atlīdzības darījumu atzīšanai par spēkā neesošiem ir attiecināmi arī uz bezatlīdzības darījumiem. Tajā pat laikā likumā ir noteikts īpašs regulējums attiecībā uz dāvinājuma līgumiem (93.p.). Maksātnespējas likuma 93.pantā ir četras daļas, no kurām pirmā ietver panta mērķi – atzīt par spēkā neesošiem dāvinājuma līgumu saskaņā ar Civillikuma 1927.pantu.

Gadījumos, kad maksātnespējīgā komersanta manta ir uzdāvināta kādai personai pirms maksātnespējas iestāšanās dienas, administratoram ir pienākums celt tiesā prasību par šāda darījuma atzīšanu par spēkā neesošu atbilstoši Civillikuma 1927.panta noteikumiem. Minēta Civillikuma norma paredz izņēmuma gadījumu, kad apdāvinātais iegūst arī pienākumu segt dāvinātāja parādus. Šāds pienākums tiek ierobežots ar dāvanas vērtību, jo Civillikums neparedz universālsukcesiju. Tādējādi pret apdāvināto var vērst dāvinātāja parādu, nepārsniedzot dāvanas vērtību. Vienlaicīgi jāpievērš uzmanība faktam, ka Civillikuma 1927.pants regulē īpašu dāvinājuma veidu, jo attiecas uz gadījumiem, kad noticis personas visas mantas dāvinājums. Šāda dāvinājuma rezultātā var tikt ierobežotas dāvinātāja kreditoru iespējas atgūt savus prasījumus, tādēļ Civillikuma 1927.pantā noteiktais ir vērst uz kreditoru aizsardzību. Papildus tam, normas piemērošana ir atkarīga arī no tā vai parādnieks, kas dāvinājumu ir veicis nespēj nokārtot savas saistības.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 93.panta trešajai daļai, *“darījumam, kurš noslēgts sešu mēnešu laikā pirms maksātnespējas procesa iestāšanās dienas vai pēc tās un kurā pušu savstarpējo saistību nevienlīdzība norāda, ka faktiski izdarīts dāvinājums, piemērojami noteikumi par bezatlīdzības darījumu.”*⁵¹ Lai piemērotu šo

---

⁵¹ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

normu, nepārprotami ir jāvar konstatēt, ka darījums nav noticis atlīdzības nozīmē, jo tad citādāk tam nebūtu piemērojams 93.pants. Kā zināms, tad Civillikumā ir paredzēts dāvinājums ar uzlikumu un dāvinājums atlīdzības nozīmē, tādēļ galvenais pierādīšanas uzsvars vērsts uz to, lai pierādītu, ka noticis kāds no iepriekš minētajiem dāvinājumiem.

Uzlikums ir dāvinājuma līguma nejauša sastāvdaļa (1472.p.). Apdāvinātajam ir jāizlemj, vai viņš piekrīt līgumam ar uzlikumu, bez viņa piekrišanas nevar rasties uzlikuma pildīšanas saistība un tātad arī dāvinājums kopumā.⁵²

Dāvinājums atlīdzības nozīmē var notikt tikai tad, ja dāvinātajam nav juridiska pienākuma dot atlīdzību par kādu pakalpojumu, bet viņš to vēlas darīt pateicības izrādīšanai.⁵³

Autors gan papildus vēlas norādīt, ka būtiska abu iepriekš minēto dāvinājumu iezīme ir tā, ka dāvinājums nav samērīgs ar uzlikumu vai izpildīto darbību. Tādējādi atlīdzības darījumu gadījumā notiek apmaiņa ar gandrīz ekvivalentām vērtībām, bet slēdzot dāvinājuma līgumu vienmēr notiks savstarpēji nevienlīdzīgu vērtību apmaiņa.

Tādējādi konstatējot, ka darījums tiešām nav noticis atlīdzības nozīmē, administratoram būs pienākums apstrīdēt šo līgumu, jo “*darījumam [...] piemērojami noteikumi par bezatlīdzības darījumu.*” (93.p. 3.d.). Secināms, ka bezatlīdzības darījuma apstrīdēšanas pienākums, kas noteikts likuma 93.panta trešajā daļā, ir jāskata kopsakarībā ar normas regulēšanas priekšmetu, proti, visas mantas dāvinājumu.

Autors secina, ka 93.panta piesaiste tikai visas mantas dāvinājumam ne tikai apgrūtina normas piemērošanu, bet padara to gandrīz neiespējamu, jo apstrīdēšana jāveic Civillikuma 1927.panta kārtībā, kas nemaz neparedz līguma atzīšanu par spēka neesošu (sīkāk 1.4. nodaļā).

Jāņem arī vērā, ka Maksātnespējas likuma 93.pants ir speciālā norma attiecībā pret 92.pantu, kas regulē darījumu apstrīdēšanu neatkarīgi no tā veida. Maksātnespējas likuma 92.pants orientēts uz zaudējumu nodarīšanas fakta konstatēšanu parādniekam, tādēļ norma būs piemērojama arī dāvinājuma līgumiem. Pamatojums šādam viedoklim izriet no atziņas, ka dāvinājuma gadījumā maksātnespējīgais komersants pretī nesaņem līdzvērtīgu aktīvu. Līdz ar to dāvinājuma

---

⁵² K. Torgāns (Zin. Red.) *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības*. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 376. lpp.

⁵³ Turpat, 379. lpp.

līgumu var apstrīdēt gan pēc Maksātnespējas likuma 93.panta, gan 92.panta trešās daļas. Ievērojot iepriekš minēto, secināms, ka visai neloģiski ir Maksātnespējas likumā noteiktie laika periodi attiecība uz darījuma noslēgšana brīdi, proti, vienā gadījumā termiņš ir viens mēnesis pirms maksātnespējas iestāšanās dienas (92.p. 3.d.), otrā – seši mēneši pirms maksātnespējas iestāšanās dienas (93.p. 3.d.). Fakts, ka dāvinājuma līguma gadījumā šis laika periods ir lielāks, zaudējumu nodarīšanas nozīmi maksātnespējas procesā noliek otrajā plānā. Taču šāda tendence ir ne tikai nevēlama, bet pat bīstama, jo, pēc autora domām, zaudējumu nodarīšana maksātnespējīgajam komersantam ir tas interešu objekts, kuru normām vajadzētu aizsargāt, jo tādā veidā pastarpināti var tikt realizēta kreditoru interešu aizsardzība.

Papildus 1.4.nodaļā izteiktajiem argumentiem, autors uzskata, ka Maksātnespējas likuma 93.pants nav efektīvs arī tāpēc, ka regulē tikai un vienīgi gadījumu, kad noticis visas parādnieka mantas dāvinājums. Tā kā praktiski jebkura komercsabiedrība ir saimnieciski aktīva vienība, tās mantas kustība var būt tik apjomīga, ka visas mantas dāvinājumu nemaz nevarētu konstatēt.

Papildus tam, 93.panta trešā daļa nav sasaistāma ar panta būtību, jo, pirmkārt, nosaka darījumam sešu mēnešu termiņu, lai piemērotu normu un, otrkārt, noved pie absurdas situācijas, kas, pēc būtības, nedrīkst iestāties, t.i., juridiskās personas visas mantas dāvinājums par simbolisku atlīdzību.

Kritiski ir vērtējama arī dāvinājuma līgumu slēgšana juridiskās personas gadījumā. Autors uzskata, ka dāvinājuma līgumu slēgšana ir pieļaujama tikai īpašos gadījumos un tādām dāvinājumam ir jābūt saistītam ar juridiskās personas pamat uzdevumu – gūt peļņu. Komerclikuma 1.panta otrajā daļā ir noteikts, ka *“Komerclikums ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants.”*⁵⁴ Autors uzskata, ka minētā norma nav piemērojama tikai gadījumos, kad maksātnespējas subjekts ir, piemēram, biedrība, kuras mērķis nav gūt peļņu. Līdz ar to, pēc autora domām, juridiskās personas saimnieciskās darbības ietvaros ir pieļaujami tikai simboliski dāvinājumi, kas vērsti uz komerciālu kontaktu dibināšanu, darbinieku novērtēšanu utt..

Visos pārējos gadījumos būtu iespējams konstatēt valdes nesaimniecisku rīcību un zaudējumu (mantas samazinājums) nodarīšanu sabiedrībai, kas būtu par

---

⁵⁴ Komerclikums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 4.maijs, nr. 158/160.

pamatu Maksātnespējas likuma 92.panta un 94.panta piemērošanai par darījumu apstrīdēšanu un atzīšanu par spēkā neesošiem.

No iepriekš minētā izriet, ka likuma 93.pants konsekventi ir nepareizs un tajā ir nepieciešams veikt grozījumus, kas norādīti šī darba 1.3.nodaļā Papildus tam, autors uzskata, ka visos tajos gadījumos, kad jāapstrīd dāvinājuma līgums, ar kuru nav uzdāvināta visa komersanta manta, būtu piemērojams 92.panta regulējums nevis atsauce uz Civillikuma 1927.pantu.

2.3. Administratora noslēgto līgumu atzīšana par spēkā neesošiem

Nodrošinātie kreditori ir īpaša kreditoru grupa, kuru prasījumi pret parādnieku ir nodrošināti ar parādnieka materiālajam vērtībām (komercķīla, hipotēka), tādēļ šo personu tiesiskā aizsardzība un interešu aizskaršana ir mazāk iespējama. Atbilstoši likumā noteiktajai definīcijai (6.p.) “*nodrošinātais kreditors ir kreditors, kura prasījuma tiesības ir nodrošinātas ar komercķīlu, zemesgrāmatā vai kuģu reģistrā reģistrētu hipotēku.*”

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 78.panta otrajai daļai, nodrošinātajiem kreditoriem nav balsstiesības kreditoru sapulcēs, tādēļ tie ir izslēgti no lēmumu pieņemšanas, kas ir galvenais kreditoru interešu aizsardzības un pārstāvības modelis jebkurā maksātnespējas procesā. Toties nodrošinātajam kreditoram ir tiesības lemt par nodrošinājumu kalpojošās ķīlas pārdošanu atbilstoši Maksātnespējas likuma 99.panta noteikumiem. Papildus tam, nodrošinātais kreditors ir tiesīgs prasīt par nodrošinājumu kalpojošās mantas nošķiršanu, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi kā to paredz Maksātnespējas likuma 89.pants.

Ņemto vērā, ka nodrošinātā kreditora vienīgais interešu objekts ir par nodrošinājumu kalpojošā ķīla, likumdevējs šim kreditoram ir devis tiesības prasīt atzīt par spēkā neesošiem tos darījumus, kurus noslēdzis administrators un kas kaitē šī kreditora interesēm. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 92.panta ceturto daļu, “*nodrošinātais kreditors var prasīt, lai administratora noslēgtais darījums tiek atzīts par spēkā neesošu, ja šis darījums attiecas uz prasījuma nodrošināšanai iekļāto mantu un ir aizskartas nodrošinātā kreditora intereses* [autora izcēlums].”⁵⁵

---

⁵⁵ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

Lai gan likums dod tiesības nodrošinātajam kreditoram apstrīdēt administratora noslēgtos līgumus, kas aizskar tā intereses, ierobežojumi administratora rīcībai šajā sakarā noteikti netiek. Vienīgais likumā noteikts ierobežojums ir aizliegums administratoram bez nodrošinātā kreditora pieprasījuma pārdot par nodrošinājumu kalpojošo lietu.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 64.panta 9.punktam *“Administratoram pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas papildus [...] ir [...] tiesības iznomāt (izīrēt) jebkuru parādnieka mantu, kā arī nomāt (īrēt) jebkuru mantu, ja tas ir kreditoru kopuma interesēs.”*

Līdz ar to administrators var brīvi rīkoties ar ieķīlāto lietu, iznomāt to, nodot lietošanā vai turpināt izmantot saimnieciskajā darbībā, izņemot, ja kreditoru sapulce pirms tam būs pieņēmusi lēmumu un uzlikusi administratoram pienākumu saskaņot šīs darbības ar kreditoru sapulci. Līdz ar to autors secina, ka pie šādiem apstākļiem nodrošinātā kreditora interešu aizskārums var tikt konstatēts tikai tad, ja administratora noslēgtais līgums apgrūtina vai padara neiespējamu ieķīlātās lietas pārdošanu.

Papildus tam, pēc autora domām, nodrošinātā kreditora intereses uzskatāmas par aizskartām, ja ieķīlātā lieta tiek iznomāta un lietošanas rezultātā tā nolietojas, kas savukārt samazina tās pārdošanas vērtību, jo parādnieka ieņēmumi no nomas tiek novirzīti visu kreditora prasījumu segšanai, nevis nodrošinātajam kreditoram.

3. Līgumu izbeigšana un tās tiesiskais regulējums maksātnespējas procesā

Līgumu izpildi un izbeigšanu maksātnespējas procesā regulē Maksātnespējas likuma XVII nodaļa.

Līguma izbeigšana tiesisko seku ziņā pielīdzināma līguma atcelšanai, tādēļ līguma izbeigšanas pamatā var būt vienpusējs vai savstarpējas gribas izteikums. Personas tiesības vienpusēji izbeigt līgumu jeb atkāpties no tā, parasti, ir noteiktas pašā līgumā. Kā zināms, tad Civillikums strikti nosaka ierobežojumus šādām personas tiesībām nosakot, ka *“viena puse nevar atkāpties no līguma bez otras piekrišanas pat arī tad, ja pēdējā to neizpilda, un tādēļ, ka viņa to neizpilda.”* (1588.p.).⁵⁶

Sabiedrības maksātnespējas procesa kā īpašs stāvoklis uzņēmējdarbības vidē, prasa speciālu regulējumu, kas skar tiesības vienpusēji atkāpties no noslēgtajiem līgumiem. Šāda nepieciešamība nesaraujami ir saistīta ar faktu, ka lielākajā daļā gadījumu maksātnespējīgais komersants savu darbību neturpinās un tiks likvidēts bankrota procedūras ietvaros, ko uzskatāmi parāda pieejamie statistikas dati.⁵⁷ Šī iemesla dēļ visai pamatoti ir nepieciešams tiesiskais regulējums, kas dod tiesības izbeigt maksātnespējīgā komersanta tiesiskos darījumus.

Likums⁵⁸, kas bija spēkā līdz 2008.gada 1.janvārim, neparedzēja īpašas administratora izņēmuma tiesības atkāpties no maksātnespējīgā komersanta līgumiem, taču Maksātnespējas likuma XVII nodaļā ir nostiprināts nepieciešamais tiesiskais regulējums, kurš prasa rūpīgu izvērtēšanu.

3.1. Līgumu izbeigšanas vispārējais regulējums maksātnespējas procesā

Bez pienākuma apstrīdēt parādnieka noslēgtos darījumus, administratoram ir tiesības un arī pienākums izvērtēt maksātnespējīgā komersanta iespējamo darbības turpināšanu, kas ir tieši saistīta ar jau noslēgto līgumu turpināšanu vai izbeigšanu.

⁵⁶ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

⁵⁷ Lursoft statistika. Maksātnespējas procesa iznākumi.

http://www.lursoft.lv/ebrrreq?Form=UR_STAT&Token=&id=98.00, (aplūkots 15.03.2009.).

⁵⁸ Par uzņēmumu un uzņēmējdarbību maksātnespēju: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996.gada 2.oktobris, nr. 165.

Maksātnespējas likuma 62.panta pirmajā daļā ir noteikts: “*Administrators lemj par parādnieka saimnieciskās darbības turpināšanu pilnā vai ierobežotā apjomā, ja šīs darbības turpināšana ir ekonomiski pamatota, vai par tās izbeigšanu.*”⁵⁹

Šādas administratora pilnvaras būtu neefektīvas, ja likumā nebūtu nostiprināts mehānisms, ar kuru administrators varētu ietekmēt tos līgumus, kurus parādnieks ir noslēdzis pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 97.panta pirmajai daļai, “*Ja parādnieka noslēgtais līgums maksātnespējas procesa lietas ierosināšanas dienā nav izpildīts vai ir izpildīts daļēji, administrators ir tiesīgs pieprasīt izpildi no otra līgumslēdzēja vai arī vienpusēji atkāpties no līguma. Administratoram ir tiesības izpildīt līgumu, ja tas nesamazina parādnieka aktīvus.*”⁶⁰

Pēc autora domām, panta regulējums dod administratoram nosacītas izvēles tiesības attiecībā uz parādnieka darījumiem sasaistot līguma izpildes iespējamību ar šādas rīcības ekonomisko pamatojumu, t.i., līguma izpilde nedrīkst samazināt parādnieka aktīvus. Autors uzskata, ka šajā gadījumā “aktīvu samazinājums” jātulko plaši, jo pretējā gadījumā norma, faktiski, liegtu jebkādu līgumu izpildi maksātnespējas procesa laikā. Proti, aktīvu samazinājums ir tieši sasaistāms ar kopējā līguma izpildes ekonomisko pamatojumu, nevis atsevišķu līguma etapu ietekmi uz komersanta finansiālo stāvokli. Līdz ar to, ja arī līgums paredz pienākumu maksātnespējīgajam komersantam pirmajam veikt kādu darbību (preču piegādi, pakalpojuma sniegšanu utt.), tad fakts, ka preces piegāde varētu radīt aktīvu samazinājumu, nevar būt par pamatu Maksātnespējas likuma 97.panta pirmās daļas otrajā teikumā minētā ierobežojuma piemērošanai.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 97.panta otrajai daļai, “*Ja administrators vienpusēji atkāpjas no līguma izpildes, otram līgumslēdzējam ir tiesības pieteikt savu kreditora prasījumu* [autora izcēlums].”⁶¹ Pastāv uzskats, ka šīs normas kontekstā kreditoram nav tiesības pieteikt savu kreditora prasījumu, ja attiecīgais līgums ar parādnieku nav izbeigts. Autors gan uzskata, ka šāds apgalvojums nav īsti korekts, jo normā minētās tiesības ir jātulko sašaurināti vadoties no līguma izpildes stāvokļa pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas un pēc tās. Ir jāņem arī vērā

---

⁵⁹ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

⁶⁰ Turpat.

⁶¹ Turpat.

Maksātnespējas likuma 61.panta trešā daļa: “*Parādnieka saistības, kuru izpildes termiņš iestājas pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas, uzskatāmas par tādām, kurām izpildes termiņš ir iestājies maksātnespējas procesa pasludināšanas dienā.*”

Gadījumā, ja noslēgtais līgums, piemēram, ir pakalpojuma līgums par siltuma piegādi, tad Maksātnespējas likuma 97.panta otrajā daļā minētās tiesības būtu attiecināmas tikai uz to prasījuma daļu, kas veidojas laika periodā pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Savukārt attiecībā uz parāda summām, kas radušās pirms procesa pasludināšanas, būs attiecināmas vispārējās likuma normas par kreditora prasījumu pieteikšanu un atzīšanu. Līdz ar to kreditors, ar kuru administrators nebūs likumā noteiktajā kārtībā izbeidzis līgumu, varēs pieteikt tikai to kreditora prasījuma daļu, kas būs izveidojusies laika periodā līdz maksātnespējas procesa pasludināšanai.

3.2. Darba līgumu izbeigšana maksātnespējas procesā

Nedaudz atšķirīgu kārtību attiecībā uz maksātnespējīgā komersanta darbiniekiem nosaka Maksātnespējas likuma 100.panta otrā daļa, proti, “*Ja darba līgums tiek izbeigts, atlaistais darbinieks iegūst kreditora statusu* [autora izcēlums] *attiecībā uz maksājumiem, kas viņam pienākas saskaņā ar Darba likumu.*”⁶²

Kā redzams, tad likums darbinieku gadījumā nosaka kreditora statusa iegūšanu (tiesiskās sekas) attiecībā uz tiem maksājumiem, kas darbiniekam pienākas saskaņā ar Darba likumu. No normas neizriet šāda kreditora statusa iegūšanas ierobežojumi, t.i., vai darbinieks iegūst šādu statusu, bez administratora lēmuma (likuma prezumcija), vai statuss tiek iegūts uz visiem pienākošajiem maksājumiem automātiski utt..

Pirmkārt, ir nepieciešams noskaidrot vai tā ir uzskatāma par likuma prezumpciju, kas administratoram uzliek par pienākumu automātiski atzīt šo kreditora prasījumu un reģistrēt to kreditoru prasījumu reģistrā? Autors uzskata, ka tāpat kā 97.panta gadījumā, vispārējā kreditoru prasīju atzīšanas kārtība būtu attiecināma uz to prasījuma daļu, kas veidojas līdz procesa pasludināšanai. Lai pamatotu, ka 100.panta

---

⁶² Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

otrajā daļā runa ir par prasījuma atzīšanas prezumpciju attiecībā uz pārējo prasījuma daļu, būtu jāvar konstatēt šādas prezumpcijas leģitīmais mērķis.

Darba līguma izbeigšanas gadījumā, administratoram ir tiesības vienpusēji uzteikt darba līgumus Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9. un 10.punktā noteiktajā kārtībā.⁶³ Jāatzīmē, ka šādā gadījumā uzteikuma termiņš ir 1 mēnesis, kā to paredz Darba likuma 103.panta pirmās daļas 3.punkts. Jāsecina, ka darba līguma uzteikšanas kārtība maksātnespējas procesā neatšķiras no tās kārtības, kas ir jāievēro samazinot darbinieku skaitu vispārēja kārtībā.

Līdz ar to, ja pieņem, ka darbinieku gadījumā darba līguma izbeigšana ir pamats tiesībām iesniegt kreditora pieteikumu, tad darbinieki bieži vien nokavētu kreditoru pieteikšanās termiņu (ja tas būtu noteikts, piemēram, 1 mēnesis), jo darba līgums skaitītos uzteikts viena mēneša laikā pēc administratora uzteikuma paziņošanas. Šāda tiesību normu interpretācija radītu nepamatotu darbinieku aizskārumu, jo likums liegtu iesniegt darbiniekiem savus kreditora prasījumus tiesas noteiktajā termiņā. Secināms, ka runa varētu būt par kreditora prasījuma automātisku atzīšanu (prezumciju), lai šādas situācijas novērstu. Kā zināms, tad kreditoru prasījumi, kas nav pieteikti tiesas noteiktajā termiņā, sedzami pēc to kreditoru prasījumu segšanas, kas pieteikti termiņā (ML 137.p. 8.d.). Taču attiecībā uz darbinieku prasījumiem ir piemērojams Maksātnespējas likuma 137.panta ceturrtā daļa, kas nosaka darbinieku prasījumu segšanu pirms visiem pārējiem kreditoru prasījumiem.

Tajā pat laikā ir jāņem vērā fakts, ka Maksātnespējas likuma 100.panta piemērošanai ir jābūt cieši saistītai ar administratora lēmumu par saimnieciskās darbības neturpināšanu vai turpināšanu ierobežotā apmērā (62.p. 1.d.). Proti, Maksātnespējas likuma 100.panta pirmās daļas jēga ir radīt mehānismu kā atvieglotā kārtībā uzteikt darba līgumus, tādēļ arī maksātnespējīga komersanta uzteikumam netiek piemēroti koplīguma noteikumi. Norma samazina visus tos šķēršļus, kas varētu apgrūtināt sabiedrības saimnieciskās darbības pilnīgu apturēšanu vai pārtraukšanu, tādēļ pēc autora domām, Maksātnespējas likuma 100.pants ir piemērojams tikai tad, ja administrators pirms tam ir pieņēmis lēmumu par saimnieciskās darbības neturpināšanu vai turpināšanu ierobežota apjomā.

---

⁶³ Darba likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001.gada 6.jūlijs, nr. 105.

Rezumējot augstāk minētos secinājumus, autors uzskata, ka koplīgums būtu piemērojams, ja administrators būs pieņēmis lēmumu par saimnieciskās darbības turpināšanu, jo šādā gadījumā administrators paredz gan naudas līdzekļu pietiekamību darbinieku algu izmaksai, gan darba tiesisko attiecību turpināšanai noteiktā periodā. No iepriekš minēta izriet nepieciešamība papildināt Maksātnespējas likuma 100.pantu ar ceturto daļu šādā redakcijā: “Šajā pantā noteiktais ir piemērojams ciktāl tas saistīts ar parādnieka saimnieciskās darbības turpināšanu ierobežotā apjomā vai tās pilnīgu izbeigšanu šī likuma 62.panta pirmās daļas noteiktajā kārtībā.”.

Nedaudz atšķirīga situācija veidojas ar tiem darbiniekiem, kas ir parādnieka valdes locekļi. Darba likuma 44.panta trešajā daļā ir noteikts, ka “*ar kapitālsabiedrības izpildinstitūciju locekļiem slēdzams darba līgums, ja vien viņi netiek nodarbināti, pamatojoties uz citu civiltiesisku līgumu.*”⁶⁴

Tiesu praksē ir izteikts viedoklis, ka sabiedrības valdes locekļa amatam ir izteikts uzticības raksturs, tādēļ gadījumos, kad sabiedrības dalībnieks atbrīvo valdes locekli no amata, vienlaicīgi automātiski tiek izbeigtas arī darba tiesiskās attiecības, neievērojot Darba likumā noteiktos uzteikuma termiņus.⁶⁵ Taču šādai pieejai tiek izvirzīti arī pretargumenti par Eiropas Kopienas normu pārkāpšanu un diskriminācijas pieļaušanu, it īpaši gadījumos, kad valdes loceklis ir grūtniece un atbrīvošana no valdes locekļa pienākumu pildīšanas tiek veikta tieši grūtniecības dēļ.⁶⁶

Līdz ar to ir būtiski izvērtēt kādā mērā tiesas spriedums par maksātnespējas procesa pasludināšanu būtu uzskatāms par uzticības zaudēšanu valdes loceklim. Arī šajā gadījumā atbilde nav viennozīmīga un ir jāvērtē gan apstākļu kopums, gan tiesību normu savstarpēja sakarība (sistēmiskā iztulkošana).

Maksātnespējas likumā ir noteiktas gan maksātnespējas procesa pazīmes, gan sabiedrības valdes pienākums noteiktos gadījumos iesniegt maksātnespējas pieteikumu. Viens no iespējamajiem risinājumiem ir par atskaites punktu ņemt valdes nolaidību, t.i., visos tajos gadījumos, kad valde šo pienākumu nebūs izpildījusi, darba tiesiskās attiecības būtu uzskatāmas par izbeigtām pēc maksātnespējas procesa

---

⁶⁴ Darba likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001.gada 6.jūlijs, nr. 105.

⁶⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 5.decembra Lietā Nr. SKC – 805. <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2007/805-nam-2.doc>, (aplūkots 16.03.2009.).

⁶⁶ Liberte V. Atsaucot no valdes topošo māmiņu, Latvijā tiek pārkāpti ES likumi. <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/article.php?id=23468069>. (aplūkots 01.04.2009.)

pasludināšanas. Taču šāds risinājums nav vispusīgs un aptver tikai vienu gadījumu, turklāt debates var rasties, ja sabiedrības maksātnespējas ir iestājusies objektīvu iemeslu dēļ, kas nav saistīti ar sabiedrības valdes locekļa nolaidību. Secināms, ka darba tiesisko attiecību izbeigšanai ar pārvaldes institūciju locekļiem nevar piemērot šāda veida prezumpciju, jo likuma 61.panta pirmās daļas 2.punktā noteikts, ka *“parādnieka pārvaldes institūciju darbība tiek apturēta [autora izcēlums], un parādnieka pārvaldīšanu veic administrators.”*⁶⁷ Šī norma īpaši norāda, ka maksātnespējas procesa pasludināšanas brīdī pārvaldes institūcija netiek atsaukta, bet tās darbība tikai tiek apturēta. Kā zināms, tad Maksātnespējas likums paredz arī maksātnespējīgā komersanta darbības atjaunošanu izpildot sanācijas plānu vai slēdzot izlīgumu. Abos gadījumos sabiedrības valde turpina vadīt sabiedrību, jo tiek atjaunotas tās pilnvaras. Iepriekš minēto pastiprina arī Maksātnespējas likuma 61.panta pirmās daļas 1.punkts nosakot, ka pēc procesa pasludināšanas *“parādnieks zaudē tiesības [autora izcēlums] rīkoties ar visu savu mantu, kā arī ar viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu, un šīs tiesības iegūst administrators”*⁶⁸

No iepriekš minētā secināms, nevar būt runa par darba līguma automātisku izbeigšanu Maksātnespējas procesa pasludināšanas brīdī, tādēļ, saskaņā ar patreizējo likuma redakciju, darba tiesiskās attiecības ar valdes locekļiem būtu izbeidzamas arī vispārējā kārtībā. Autors gan uzskata, ka šāda situācija nav pieņemama, jo valdes loceklis nav “parasts” darbinieks, bet gan persona, kas vadījis sabiedrību, tādēļ ar viņu darba tiesiskās attiecības būtu izbeidzamas nekavējoties, t.i., ar tiesas spriedumu par maksātnespējas procesa pasludināšanu. Šāda kārtība būtu attiecināma uz visām ieinteresētajām personām maksātnespējas procesā. Šāda mērķa sasniegšana nepieciešams veikt grozījumus papildinot Maksātnespējas likuma 100.pantu ar sesto daļu šādā redakcijā: “Darba līgumi ar ieinteresētajām personām tiek izbeigti ar tiesas spriedumu par parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu.”.

---

⁶⁷ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

⁶⁸ Turpat.

3.3. Pilnvarojuma līgumu izbeigšana maksātnespējas procesā

Tiesu praksē ir izteikts viedoklis, ka Komerclikuma normatīvais regulējums neaizliedz komersanta prokūristam slēgt un uzteikt darba līgumus, kā arī veikt praktiski visas tās pašas darbības kā sabiedrības valdes loceklim.⁶⁹ Līdz ar to prokūras un arī citu pilnvarojuma līgumu atsaukumam maksātnespējas procesā ir būtiska nozīme.

Maksātnespējas likuma 98.panta pirmajā daļā noteikts, ka *“Parādnieka dots uzdevums pilnvarniekam (arī prokūristam un komercpilnvarniekam) attiecībā uz savu mantu, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi, zaudē spēku no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas.”*⁷⁰

Šī ir viena no tām tiesību normām, kas darījuma spēkā esamību (pilnvarojuma līgums) dara atkarīgu no maksātnespējas procesa pasludināšanas fakta. Kā norādīts iepriekš, tad pārvaldes institūciju locekļu gadījumā pilnvarojums netiek atsaukts, bet gan tiek apturēts (ML 61.p. 1.d. 1.p.).

Maksātnespējas likuma 98.panta pirmā daļa nesatur formālus kritērijus pilnvaras atsaukšanai, jo prezumē pilnvarojuma automātisku atsaukumu. Tādējādi pilnvarnieka darbības pēc maksātnespējas procesa pasludināšanu nebūs saistošas Maksātnespējīgajam komersantam. Atbilstoši Civillikuma 2302.pantam *“ja pilnvarnieks ir pārkāpis sava pilnvarojuma robežas, tad viņa izdarītā darbība ir spēkā tikai tiktāl, ciktāl tā izpildīta saskaņā ar uzdevumu.”*⁷¹

Vienlaicīgi ņemams vērā, ka Civilprocesa likuma 203.panta piektajā daļā noteikts, ka *“Spriedumam, kas stāties likumīgā spēkā, ir likuma spēks, tas ir obligāts un izpildāms visā valsts teritorijā, un to var atcelt tikai likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā.”*⁷² Arī likuma “Par tiesu varu” 16.panta ceturtajā daļā noteikts, ka *“[..] spriedumam ir likuma spēks, visiem tas ir obligāts un pret to jāizturas ar tādu pašu cieņu kā pret likumu.”*⁷³ No iepriekš minētā secināms, ka pilnvarojuma atsaukums

---

⁶⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 23.janvāra Lietā Nr. SKC – 30. <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2008/30-08.doc>, (aplūkots 15.01.2009.).

⁷⁰ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

⁷¹ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

⁷² Civilprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998.gada 3.novembris, nr. 326/330.

⁷³ Par tiesu varu: LR likums. *Ziņotājs*, 1993.gada 14.janvāris, nr.1.

saskaņā ar Maksātnespējas likuma 98.panta pirmo daļu ir spēkā pret trešajām personām pēc sprieduma pasludināšanas par maksātnespējas procesa pasludināšanu.

Taču Maksātnespējas likuma 98.panta pirmajā daļā minētais pilnvarojuma atsaukums nav absolūts, jo attiecas tikai un vienīgi “[..] uz [..] mantu, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi” (ML 98.p. 1.d.). Kā zināms, tad maksātnespējas procesā piedalās gan nodrošinātie, gan nenodrošinātie kreditori, kas pieņem lēmumus kreditoru sapulcēs un var ietekmēt maksātnespējas procesa gaitu. Maksātnespējīgā komersanta mantas jēdziens ir precīzi definēts Maksātnespējas likuma 86.panta pirmajā daļā, taču šī paša panta otrajā daļā ir noteikts: “*Parādnieka mantas sarakstā, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi, nav iekļaujama manta, uz kuru saskaņā ar normatīvajiem aktiem nevar vērst piedziņu.*”⁷⁴ Pie šādas mantas, piemēram, var pieskaitīt datorprogrammas, kuras izplatīšanu aizsargā Autortiesību likums⁷⁵.

Papildus iepriekš minētajam, Maksātnespējas likuma 89.pantā noteikts, ka “*Nodrošinātajam kreditoram ir tiesības prasīt mantas nošķiršanu no kopējās parādnieka mantas, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi.*”⁷⁶ Līdz ar to Maksātnespējas likuma 98.panta pirmajā daļā minētais pilnvarojuma atsaukums neattieksies uz mantu, kas kalpos par nodrošinājumu nodrošinātajam kreditoram un būs lūdzis to nošķirt no pārējās parādnieka mantas. Šī iemesla dēļ administratoram saglabājas pienākums atsaukt parādnieka izdotās pilnvaras, jo 98.pants paredz tikai daļēju pilnvarojuma atsaukumu.

Autors secina, ka Maksātnespējas likuma 98.panta pirmās daļas noteikumu attiecināšana tikai uz to mantu, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi, ir cieši saistīta ar nodrošinātā kreditora interešu aizsardzību, jo bieži nodrošinātais kreditors ķīlas līgumos ietver arī pilnvarojumu pārņemt parādnieka mantu parāda ne samaksas gadījumā. Autors uzskata, ka situācijas sakārtošanai būtu nepieciešams precizēt, ka atsaukti tiek arī tie pilnvarojumi, kas nav izdoti ķīlas ņēmēju interesēs, tādējādi paplašinot to pilnvarojuma loku, kas tiktu atsaukti uzreiz pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas.

Pretrunīgi ir vērtējams Maksātnespējas likuma 98.panta otrās daļas regulējums, kas uzskatāms par šī panta pirmās daļas izņēmuma gadījumu, proti, “*Ja*

---

⁷⁴ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

⁷⁵ Autortiesību likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 200.gada 27.aprīlis, nr.148/150.

⁷⁶ Turpat.

uzdevuma izpilde ir saistīta ar zaudējuma risku [autora izcēlums], *pilnvarnieks (arī prokūrists un komercpilnvarnieks) var to izpildīt līdz dienai, kad administrators pārņem parādnieka mantu* [autora izcēlums]. [...]” Maldīgs ir uzskats, ka zaudējuma riska faktors ir noteicošais normas piemērošanai, jo pilnvarojuma līgumā būtu jābūt atrunātam, ka pilnvarnieks nes arī risku par zaudējumiem, kas viņa rīcības rezultātā var rasties. Norma ir pretrunīgā tā iemesla dēļ, ka zaudējuma riska uzņemšanos nosaka Civillikuma 2295.pants: “*Pilnvarniekam jādarbojas, izpildot viņam doto uzdevumu, ar lielāko rūpību, un viņš atbild pilnvarotājam par katru neuzmanību.*”⁷⁷ Ja uzdevums pilnvarnieka vainas dēļ nav izpildīts tā, kā bija norunāts, vai izpildīšanas gaitā pilnvarnieks nav ievērojis nepieciešamo rūpību, tad pilnvarotājs var prasīt visu ar to nodarīto zaudējumu atlīdzību.⁷⁸ Iepriekš minētais par zaudējuma risku ir attiecināms arī uz prokūristu un komercpilnvarnieku, jo tie uzskatāmi par sabiedrības līgumiskajiem pārstāvjiem.⁷⁹

Tādējādi secināms, ka Civillikumā jau nostiprināts pilnvarnieka zaudējumu uzņemšanās risks, kā rezultātā gandrīz uz jebkuru pilnvarojumu būtu attiecināms Maksātnespējas likuma 98.panta otrās daļas izņēmums.

Analizējot Maksātnespējas likuma 98.panta regulējumu par pilnvarojuma līguma izbeigšanos jāsecina, ka tas ir visai pretrunīgs un grūti piemērojams, jo nedod vēlamu rezultātu. Pēc autora domām, ņemot vērā, ka parādnieka pārvaldes institūcijas darbība tiek apturēta pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas, arī parādnieka pilnvarām būtu nosakāms līdzīgs regulējums nosakot, ka spēku zaudē visas parādnieka pilnvaras, izņemot tās, kas izdotas nodrošinātajam kreditoram attiecībā uz mantu, kas kalpo par nodrošinājumu.

3.4. Administratora neizbeigto līgumu finansēšana

Maksātnespējas likuma 97.panta trešajā daļā noteikts, ka “*to līgumu izpildes turpināšana, kuri nav izbeigti likumā paredzētajos gadījumos, kā arī to līgumu*

⁷⁷ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

⁷⁸ K. Torgāns (Zin. Red.) *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības*. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 580.lpp.

⁷⁹ Galvenā valsts notāra lēmums. *Par atteikumu iesniegumu izskatīt pēc būtības*. <http://www.ur.gov.lv/gvn.html?a=&l=1088> (aplūkots 01.02.2009.)

izpilde, kurus maksātspējas procesa laikā administrators parādnieka vārdā noslēdzis ar trešajām personām, tiek finansēta no parādnieka līdzekļiem.”⁸⁰

Taču bieži vien administratoram netiek nodoti visi parādnieka grāmatvedības dokumenti, tajā skaitā slēgtie sadarbības līgumi, tādēļ rodas problēmas ar šādu darījumu finansēšanu no parādnieka līdzekļiem kā to paredz likums. Papildus tam, darījumu finansēšana no parādnieka līdzekļiem ietver arī šo izmaksu apstiprināšanu kreditoru sapulcē. Saskaņā ar Maksātspējas likuma 183.panta otrās daļas 7.punktu, *“juridiskās personas maksātspējas procesa izdevumos iekļauj izdevumus to līgumu izpildes turpināšanai, kuri nav izbeigti likumā noteiktajos gadījumos [...]”*.⁸¹ Šāda maksātspējas procesa izdevumu apstiprināšana ir saistīta ar kreditoru un administratora savstarpējām attiecībām, lai novērstu situācijas, kurās parādnieka līdzekļi tiek tērēti pretēji maksātspējas procesa mērķim. Taču apstākļi, ka izmaksas netiek apstiprinātas kreditoru sapulcē vel nenozīmē, ka likumā noteiktā līguma finansēšana no parādnieka līdzekļiem, var tikt nepildīta pret trešajām personām.

Spēkā esošais regulējums neizbēgami rada situācijas, kad trešās personas ir tiesīgas prasīt arī to darījumu finansēšanu no parādnieka līdzekļiem, kas nav bijuši zināmi administratoram un kuri nav apstiprināti kā maksātspējas procesa izdevumu daļa. Attiecībā uz parādnieka saistībām, kas izveidojušās pēc maksātspējas procesa pasludināšanas, likums neparedz piedziņas aizliegumus dodot parādnieka kreditoriem tiesības celt tiesā prasības par parādu samaksu. Šādā veidā var nepamatoti tikt aizskartas kreditoru kopuma intereses, kas rada nepieciešamību apsvērt tiesiskā regulējuma uzlabošanu, lai precizētu maksātspējīgā komersanta darījumu finansēšanu.

Viens no efektīvākajiem paņēmieniem ir stingrāku ierobežojumu noteikšana darījumiem, kas finansējami no parādnieka līdzekļiem. Proti, pēc tam, kad tiek pasludināts maksātspējas process, administrators iegūst tiesības rīkoties ar parādnieka mantu un naudas līdzekļiem kā to paredz Maksātspējas likuma 61.panta pirmās daļas 1.punkts un 86.panta pirmās daļas 1.punkts. Pēc autora domām, jebkura parādnieka līguma “automātisku” finansēšanu no parādnieka līdzekļiem nav pieļaujama, tādēļ nepieciešams likumā precizēt, ka finansēšana attiecināma tikai uz tiem darījumiem, par kuriem administrators ir devis savu piekrišanu tos turpināt.

---

⁸⁰ Maksātspējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

⁸¹ Maksātspējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

Tādējādi nepieciešams grozīt Maksātnespējas likuma 97.panta trešo daļu izsakot to šādā redakcijā: “To līgumu izpildes turpināšana, kuri nav izbeigti likumā paredzētajos gadījumos un administrators ir devis savu piekrišanu to izpildei, kā arī to līgumu izpilde, kurus maksātnespējas procesa laikā administrators parādnieka vārdā noslēdzis ar trešajām personām, tiek finansēta no parādnieka līdzekļiem.”.

Vienlaicīgi arī norādāms, ka kreditora darbības ilgstoši turpinot pakalpojuma samaksas aprēķināšanu bez administratora piekrišanas ir uzskatāmas par pretējām kreditoru kopuma interesēm, tādēļ uz šīm darbībām būtu attiecināms Maksātnespējas likuma 59.pants, kurā noteikts aizliegums kreditoriem veikt darbības, ar kurām tiek nodarīti zaudējumi citiem kreditoriem.

Taču šeit jāņem vērā arī fakts, ka maksātnespējas procesa ietvaros visu pirms tiek segtas maksātnespējas procesa izmaksas, kas ietver administratora atlīdzību un maksātnespējas procesa izdevumus (ML 10.p.). Līdz ar to atsevišķos gadījumos nevarēs konstatēt zaudējumu nodarīšanas faktu kreditoriem Maksātnespējas likuma 59.panta izpratnē, jo zaudējumu apmērs ir mazāks par maksātnespējas procesa izmaksām.

3.5. Parādu segšanai samaksāto summu atdošana

Maksātnespējas likuma XVI nodaļā likumdevējs iekļāvis tiesību normu, kas dod tiesības atprasīt parādu segšanai samaksātās summas. Tā kā šis ir jauninājums maksātnespējas jomā, tad tā iekļaušana šajā Maksātnespējas likuma nodaļā ir diskutējama, jo atprasījuma rezultāta netiek apšaubīta pati saistību tiesība (tiesiskais darījums), bet gan tiek atcelts saistības izpildījums. Autors gan uzskata, ka šī tiesību norma vairāk atbilst Maksātnespējas likuma XVII nodaļai par līgumu izpildi un izbeigšanu, jo administratora rīcības rezultātā tiesiskā attiecība nevis tiek izbeigta, bet gan tiek modificēta.

Maksātnespējas likuma 95.panta pirmajā daļā noteikts, ka administrators atsevišķos gadījumos ir tiesīgs atprasīt tās naudas, kuras maksātnespējīgais komersants samaksājis citām personām parādu segšanai pēdējo sešu mēnešu laikā pirms maksātnespējas procesa iestāšanās dienas. Norma nosaka vispārējo gadījumu, kad šādas tiesības ir izmantojamas, proti, ja **“maksājums izdarīts pirms saistību izpildes termiņa iestāšanās** [autora izcēlums], *ja nav pildītas citas maksājuma*

saistības, kurām iestāties izpildes termiņš, un ir iespējams atjaunot šā panta trešajā daļā minētās pušu saistības un tiesības” vai “parāds **samaksāts ieinteresētajām personām** [autora izcēlums] attiecībā pret parādniķu un nav pildītas citas saistības, kuru izpildes termiņš iestāties pirms ieinteresēto personu saistību izpildes termiņa”⁸²

Maksātnešpējas likuma 95.panta trešajā daļā ir noteiktas šāda atprasījuma sekas, proti, “ja parādu segšanai samaksātās summas tiek atdotas šā panta pirmajā daļā paredzētajos gadījumos, atjaunojas pušu saistības (tajā skaitā saistību pastiprinājumi) un tām atbilstošās tiesības, kas bija spēkā līdz parādu segšanai”.⁸³ Līdz ar to administratora prasība par samaksātās parādu summas atmaksu vispārējā gadījumā, kad samaksas saņēmējs nav parādniķa pārstāvis, ir jāpastāv reālai iespējai šo saistību atjaunot sākotnējā stāvoklī. Faktiski tas būtu attiecināms tikai uz gadījumiem, kad parādniķa saņemtās materiālās vērtības vēl aiz vien atrastos tā rīcībā un būtu fiziski nododamas atpakaļ kreditoram. Kreditora izpildījums nevar būt nemateriāli lieta, piemēram, juridiskie vai cita veida pakalpojumi vai patērējamas lietas (ūdens, pārtikas produkti u.c.).

No iepriekšējām rindkopām izriet, ka noteiktos gadījumos administrators ir tiesīgs prasīt saistības izpildījuma atcelšanu un tā tiesiskā stāvokļa atjaunošanu, kāds pastāvēja pirms saistības izpildes. Atbilstoši Civillikuma 1811.pantam “*katra saistības tiesība izbeidzas pati no sevis, kad izpildīta tai atbilstošā parādniķa saistība, t.i. nolīdzinot parādu* [autora izcēlums]. *Ja saistības tiesības priekšmets ir nauda, tad saistību izpilda ar samaksu.*” Civillikuma 1812.pants savukārt precizē, ka “*saistības izpildījums ir spēkā tikai tad, ja to izdarījusi un saņēmusi īstā persona īstā vietā, īstā laikā un pienācīgā kārtā.*” Līdz ar to, Maksātnešpējas likuma normas paplašina to gadījumu skaitu, kad saistības izpilde ir apstrīdama un atceļama. Taču neskatoties uz to

Taču šādam “sākotnējā stāvokļa” atjaunojumam var būt arī negatīvs raksturs. Saskaņā ar iepriekš minēto normatīvo aktu izklāstu, saistību tiesība tiktu atjaunota tādā stāvoklī kāda tā bija pirms samaksas veikšanas, turklāt tiek atjaunoti arī saistību pastiprinājumi un ar to saistītās tiesības. Civiltiesībās ir noteikti tikai četri saistību tiesību pastiprināšanas veidi, kuri uzskaitīti Civillikuma 1691.pantā, t.i., ķīlas tiesība, galvojums, līgumsods un rokas nauda.

---

⁸² Maksātnešpējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

⁸³ Turpat.

Atjaunojot saistību izpildes sākotnējo stāvokli, tiek atjaunoti konkrētās saistības sākotnējie izpildes termiņi. Piemēram, ja parādniekam saistība bija jāizpilda līdz 1.jūnijam, bet parādnieks to paspēja izpildīt līdz pirmajam aprīlim (Maksātnespējas likuma 95.p. 1.d. 1.punkta gadījums), tad atceļot šo izpildījumu pus gadu vēlāk, maksātnespējīgais komersants tiek nostādīts nelabvēlīgākā situācijā, jo “atjaunotais” kreditors iegūst tiesības prasīt arī līgumsodu par šo periodu, jo parādnieks būtu nokavējis saistību izpildes termiņu. Proti, saistību tiesība tiek atjaunota savā sākotnējā stāvoklī un tās neizpilde rada tiesiskas sekas. Atbilstoši Civillikuma 1652.panta 3.punktam, *“parādnieka nokavējums ar visām tā sekām iestājas pats no sevis kad viņš palaidis garām termiņu, kas nolikts izpildīšanai vai nu ar likumu, vai ar līgumu, vai arī pēc parašas”*.⁸⁴

Taču kreditora ieguvums šādās situācijās ir visai relatīvs, jo likums paredz, ka visi tie kreditori, kas gada laikā pēc ieraksta veikšanas maksātnespējas reģistrā, nepiesaka savu kreditora prasījumu, zaudē savas prasījuma tiesības. Papildus tam, ja šāds “atjaunotais” kreditors iesniedz savu pieteikumu pēc tiesas noteiktā kreditoru pietiekšanās termiņa, tad viņa prasījums tiks apmierināts tikai pēc to kreditora prasījumu apmierināšanas, kas pieteikušies tiesas noteiktajā termiņā.

Līdz ar to autors uzskata, ka visos tajos gadījumos, kad konstatējamas Maksātnespējas likuma 95.panta pirmās daļas pazīmes, kas dod tiesības prasīt parādu segšanai samaksāto summu atdošanu, administratoram ir arī pienākums prasīt no parādnieka valdes locekļiem (ja tie ir veikuši attiecīgo maksājumu) zaudējumu atlīdzību par to saistību neizpildi, kurām bija iestājies izpildes termiņš.

Papildus tam, atbilstoši Civillikuma 1657.pantam, *“tiesa var parādnieku atsvabināt no viņam neizdevīgām nokavējuma sekām arī citos gadījumos, kad viņu nevar vainot ne uzmanības trūkumā, ne vispār vieglprātībā vai nolaidībā, vai kad izpildīšana nav notikusi nepārvaramas varas dēļ.”* Autors uzskata, administrators pēc kreditora atzīšanas ir tiesīgs vērsties tiesā un prasīt aprēķināto nokavējuma procentu un līgumsoda nepiemērošanu (atsvabināšanu).

---

⁸⁴ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

4. Darījumu apstrīdēšanai un izbeigšanai piemērojamais likums maksātnespējas procesā

Visos tajos gadījumos, kad netiek piemērots pārrobežas maksātnespējas procesa tiesiskais regulējums, administratoram būs tiesības atsaukties uz Latvijas normatīvajiem aktiem, lai apstrīdētu vai izbeigtu parādnieka darījumus. Taču šī situācija var mainīties, ja tiek uzsākts pārrobežas maksātnespējas process vai arī tad, ja parādnieka noslēgtajam līgumam jāpiemēro citas valsts likumi.

Jurisdikcijas problēmas maksātnespējas procesa ietvaros ir aktuālas visas Eiropas Savienības ietvaros, jo pastāvošais tiesiskais regulējums ļauj manipulēt ar maksātnespējas procesam piemērojamo likumu pārceļot sabiedrības galveno interešu centru uz tādu valstu, kurā maksātnespējas procedūras ir labvēlīgākas komersantam, kas pretendē uz maksātnespēju.⁸⁵ Šādu iespēju dod ne tikai nacionālā likumdošana, bet arī Eiropas Savienības mēroga tiesību akti.⁸⁶ Tāpat juridiskajā literatūrā ir izteiktas šaubas vai nacionālā likumdošana var ierobežot komersanta tiesības mainīt tos tiesiskos apstākļus, kas ir par pamatu kādas citas Eiropas Savienības valsts maksātnespējas regulējošo normatīvo aktu piemērošanai.⁸⁷

Diskusijas vērts ir arī to tiesisko apstākļu kopums, kas var ierobežot administratora tiesības izbeigt parādnieka darījumus kārtībā kādā to nosaka Maksātnespējas likums jeb nacionāla likumdošana. Kā viens no šādiem ierobežojumiem ir Latvijas likumu nepiemērošana attiecīgajai tiesiskajai situācijai, kā arī fakts, ka jautājuma izskatīšana varētu nebūt Latvijas tiesu kompetencē.

No Latvijas Republikas likumiem izriet divu veidu darījumu izbeigšanas modeļi, proti, darījuma izbeigšana saskaņā ar līgumā noteikto un darījuma izbeigšana saskaņā ar likumā noteiktajām tiesībām. Tā kā šī darba ietvaros tiek analizēta gan darījumu apstrīdēšana, gan izbeigšana, tad būtiski ir analizēt šo abu tiesisko instrumentu efektivitāti, kad nepieciešams piemērot vairāku valstu tiesību aktus

---

⁸⁵ Dr Wolf-Georg Ringe. Forum shopping under the EU Insolvency Regulation. *LEGAL RESEARCH PAPER SERIES*, August 2008, No 33, p.2-6.

⁸⁶ Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 "Par maksātnespējas procedūrām": ES regula. *Oficiālais Vēstnesis L 160, 30.6.2000.*

⁸⁷ J. Haubold. "Tagung zur Europäischen Insolvenzverordnung an der Europäischen Rechtsakademie (ERA) in Trier". *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2004., S. 230.

nodibinātajām tiesiskajām attiecībām jeb ja pastāv strīds par jurisdikciju un saistību tiesībai piemērojamo likumu.

Starptautiskajā civilprocesā pastāv četras izšķirošas, savstarpēji saistītas un cita no citas atkarīgas tiesiskas darbības: tiesas (vai arbitrāžas) piekritības izvēle, piemērojamā likuma noskaidrošana un ārvalstu tiesas spriedumu atzīšana un tā izpildīšana piespiedu kārtā.⁸⁸

4.1. Darījumu izbeigšanai piemērojamais likums un jurisdikcijas problēmas

Ka zināms, tad darījuma dalībniekiem ir tiesības vienojoties noteikt, kuras valsts tiesību akti tiks piemēroti noslēgtajam darījumam. Parasti šāda līdžēju vienošanās ir neizbēgami saistīta ar vienas darījuma puses ieguvumiem, jo tiek piemēroti likumi, kurus viens līdžējs pārzina labāk. Līdzīgus ieguvumus līdžējs gūst pielīgstot iespēju jebkuru strīdu izskatīt savas valsts tiesā un šāda pieeja ir saprotama. Taču šāda līdžēju izvēle var atstāt negatīvu iespaidu uz darījumu izbeigšanas iespējām maksātnespējas procesā.

Bieži vien ārvalstu uzņēmēji, kas slēdz līgumus ar Latvijas kompānijām, ierobežo arī savas iespējas efektīvi aizsargāties pret otra līdžēja patvaļu, jo pakļaujas Latvijas tiesu jurisdikcijai, kas strīda gadījumā būtu grūtāk pieejamas nekā šīs ārvalstu kompānijas mītnes zemes tiesu sistēma. Tādas pašas grūtības ir arī Latvijas komersantiem, kas slēdzot darījumus, vienojas par citas valsts tiesību aktu piemērošanu.

Darījuma dalībnieku tiesības noteikt piemērojamus tiesību aktus rada piemērojamā likuma un jurisdikcijas problēmas arī maksātnespējas procesa ietvaros, ja strīda izšķiršanai netiek piemēroti Latvijas tiesību akti vai ja strīds nav pakļauts Latvijas tiesām.

Par kolīziju normu jumta likumu ir uzskatāms likuma "Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas,

---

⁸⁸ Bojārs J. *Starptautiskās privāttiesības*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998., 654.lpp.

publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību”⁸⁹ 8.pants, kurā noteikta tiesību normu kolīzijas gadījumu risināšana.⁹⁰ Taču katrā tiesību nozarē kolīziju normu uzskaitījums variē, jo tiek pielāgots nozares vajadzībām, piemēram, Administratīvā procesa likumā⁹¹ ir ietverts viens no plašākajiem kolīziju normu uzskaitījumiem.

Arī civiltiesiskajās attiecībās bieži vien rodas diskusijas par piemērojamo likumu vai normu, kura atrisināšanai ir jāizmanto kolīziju normas. Piemēram, Civillikuma 19.pantā ir noteikts: *“Saistību tiesībās un pienākumos, kas izriet no līgumiem, vispirms jāapsver, vai līdzēji nav vienojušies par to, pēc kādiem likumiem apspriežamas viņu savstarpējās attiecības. Tāda vienošanās ir spēkā, ciktāl tā nerunā pretim Latvijas likuma pavēlošām vai aizliedzošām normām* [autora izcēlums].”⁹²

Bez iepriekš minētā, Civillikumā ir noteikta virkne citu kolīziju normu, kas palīdz risināt jautājumus saistītus ar piemērojamā likuma un jurisdikcijas problēmām. Plašāks aizliegumu uzskaitījums ir minēts Civillikuma 24.pantā: *“Ārvalsts likums nav piemērojams Latvijā, ja tas runā pretim Latvijas sabiedriskai iekārtai vai labiem tikumiem, vai Latvijas likuma pavēlošām vai aizliedzošām normām.*”⁹³

Gan Civillikuma 19., gan 24.pants paredz, ka piemērojamā likuma izvēle, pirmkārt, ir atkarīga no pušu izteiktās gribas, taču tā tiek ierobežota ar Latvijas likumos notiktajam pavēlošajām vai aizliedzošajām normām. Šādu normu saturs jau izriet no to nosaukuma, jo norāda uz tiesiskajām sekām, kuras persona nevar ietekmēt ar privātu gribu. Par pavēlošām vai aizliedzošām tiesību normām uzskata normas, kuras aizliedz veikt kādas darbības vai pavēl veikt tās. Šādas normas sauc arī par imperatīvām tiesību normām.

---

⁸⁹ Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1994.gada 16.jūnijs, nr. 72.

⁹⁰ Turpat.

⁹¹ Administratīva procesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 14.novembris, nr. 164.

⁹² Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

⁹³ Turpat.

Imperatīvas tiesību normas mērķis ir noteikt noteikumus, kurus ir precīzi jāievēro. Viss, kas paliek aiz imperatīvas tiesību normas robežām nav atļauts.⁹⁴ Ja dotā tiesiskā sastāva gadījumā tiesisko seku iestāšanās ir obligāta, tad tā ir imperatīva tiesību norma.⁹⁵

Par imperatīvu tiesību normas piemēru var minēt Civillikuma 1415.pantu: *“Par saistību tiesību priekšmetu var būt tikai kas iespējams; pretējā gadījumā darījums nav spēkā [...]”*⁹⁶

Kā jau šī darba ietvaros tika noskaidrots, tad atsevišķos gadījumos Maksātnespējas likums paredz administratora tiesības prasīt darījuma izbeigšanu (97.p. 1.d. vai 98.p.1.d. vai 100.p. 1.d.) neskatoties uz līgumos noteikto. Līdz ar to rodas nepieciešamība noskaidrot vai šīs likumā noteiktās tiesības būs attiecināmas uz līgumiem, kuriem piemērojami citu valstu tiesību akti.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 2.panta pirmajai daļai *“likums attiecas uz komersantu, juridisko personu (izņemot mantojuma masu) vai fizisko personu [..], kura nespēj izpildīt savas saistības un kurai ir maksātnespējas pazīmes.”*⁹⁷ Šī norma precīzi nedefinē personu loku, uz kuru attiecināmi arī darījumu izbeigšanas tiesiskie pamati. Tajā pat laikā šī norma tulkojama kopsakarā ar likuma mērķi, proti, saskaņā ar likuma 1.pantu *“likuma mērķis ir veicināt maksātnespējas subjekta maksātspējas atjaunošanu un aizsargāt kreditoru kopuma intereses [autora izcēlums]parādnieka ierobežotas maksātspējas vai maksātnespējas gadījumā.”*⁹⁸

Autors uzskata, ka jebkuras Maksātnespējas likuma normas iztulkošana jāveic kopsakarībā ar likumā noteikto mērķi, kas tieši saistīts ar parādnieka maksātspēju un kreditora kopuma interesēm. Kā jau šī darba 3.1. nodālā norādīts, autors uzskata, ka arī normas par darījumu vienusēju izbeigšanu pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas ir saistīts ar administratora lēmumu par parādnieka saimnieciskās darbības turpināšanu, izbeigšanu vai turpināšanu ierobežotā apjomā. Gadījumos, kad saimnieciskā darbība tiek turpināta pilna apjomā, Maksātnespējas likuma normas par darījuma vienusēju izbeigšanu nebūs piemērojamas.

---

⁹⁴ Galvenā valsts notāra lēmums. *Par satura ziņā citāda administratīva akta izdošanu.* <http://www.ur.gov.lv/gvn.html?a=&l=732>. (aplūkots 01.02.2009.)

⁹⁵ Neimanis J. *Ievads tiesībās*. Rīga: zv. Adv. J.Neimanis, 2004, 52. lpp.

⁹⁶ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

⁹⁷ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

⁹⁸ Turpat.

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 97.panta pirmajai daļai administratoram ir izvēles tiesības attiecībā uz noslēgto līgumu izbeigšanu vai turpināšanu, tādēļ nepastāv tiesisks pamats šīs administratora tiesības sasaistīt ar parādnieka gribu, kas izteikta slēdzot līgumu maksātnespējas laikā. Šī atziņa izriet no administratora tiesiskā statusa maksātnespējas procesā. Pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators iegūst tiesības rīkoties ar visu parādnieka mantu, kā arī ar viņa valdījumā vai turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu (61.p. 1.d. 2.punkts), administratoram ir visas normatīvajos aktos, parādnieka statūtos vai līgumos paredzētās pārvaldes institūciju tiesības un pienākumi (62.p. 2.d.). Pēc autora domām spēkā esošais tiesiskais regulējums norāda uz administratora subjektīvajām tiesībām rīkoties ar parādnieku un tā līgumiem pēc sava ieskata, taču ievērojot maksātnespējas procesa mērķi (nevis parādnieka gribu). Šāds apgalvojums ir tieši pretējs sabiedrības valdes locekļa tiesiskajam statusam, kurš uzskatāms par juridiskās personas pārstāvi un gribas paudēju. Valdes loceklis Komerclikuma izpratnē ir sabiedrības likumiskais pārstāvis, tādēļ netiek pieļautas valdes locekļa individuālas tiesības lēmumu pieņemšanā attiecībā uz sabiedrības mantu un saistībām.

Līdz ar to līdzšinējā tiesu prakse par administratora tiesību ierobežojumiem, kas balstīta uz likumu „Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju”, vairs neatbilst jaunajam Maksātnespējas likumam.⁹⁹ Visos gadījumos, kad valde veic darbības juridiskās personas vārdā, tās būs uzskatāms par juridiskās personas gribas izpausmi. Tieši šī iemesla dēļ (komersanta un valdes interešu nodalīšana) gan sabiedrības dalībniekiem, gan padomei ir tiesības celt prasību pret valdi par sabiedrībai nodarītajiem zaudējumiem. Šāda atziņa pamatojama gan ar Civillikuma 1410.pantu, gan Komerclikuma 221.pantu, kas valdes locekļa rīcību saista ar juridiskās personas gribu.

Autors secina, ka administratora gadījumā netiek piemērots tāds tiesisko attiecību modelis ar parādnieku un administratora rīcība nav saistīta ar juridiskās personas gribu. Tādējādi juridiskās personas gadījumā, kad ir notikusi vienošanās par noteiktas valsts likumu piemērošanu līgumam vai citas valsts jurisdikcijas izvēli, nevar ietekmēt administratoram Maksātnespējas likumā noteiktās tiesībās vienpusēji

---

⁹⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 17. maijā lēmums Lietā Nr. SKC – 428. <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2006/cd1705061.doc>, (aplūkots 17.01.2009.).

izbeigt līgumu. Analogiski secinājumi izdarāmi arī tad, ja līgumam piemērojamā likuma vai jurisdikcijas noteikšana notikusi pēc faktiskajiem apstākļiem, t.i., līguma noslēgšana vieta u.c. faktori.

Gadījumos, kad jurisdikcijas izvēle starp līdzējiem ir notikusi korekti un atbilstoši Latvijas likumiem, visi strīdi starp pusēm būtu jāizskata pēc attiecīgas valsts likumiem. Atkarībā no līdzēju izteiktās gribas, pastāv šāda veida juridiskās strīdu izšķiršanas konstrukcijas: 1) darījumam piemēro citas valsts likumus, bet strīdu izšķir Latvijas Republikas tiesā, 2) piemēro citas valsts likumus un strīdu izšķir ārpus Latvijas tiesām, 3) strīdu izšķir citā valsts tiesā, bet piemēro Latvijas Republikas likumus.

Taču atsevišķas diskusijas vērti ir gadījumi, kad tiek ierosināts pārrobežas maksātnespējas process. Šāda veida procesi sastāv no viena galvenā maksātnespējas procesa, kas risinās valstī, kurā atrodas sabiedrības galvenais interešu centrs, un sekundārajiem maksātnespējas procesiem, kas norisinās citās dalībvalstīs. Saskaņā ar Eiropas Savienības regulējumu, attiecībā uz darījumu izbeigšanu būs piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā sāka maksātnespējas procedūra kā to paredz regulas 4.panta otrās daļas m) punkts.¹⁰⁰ Šāda kārtība ir attiecināma gan uz galveno, gan sekundārajām maksātnespējas procedūrām, tādējādi lokalizējot katru procedūru katrā valstī atsevišķi.

Taču saskaņā ar regulas 10.pantu, Maksātnespējas procedūru sekas attiecībā uz darba līgumiem un attiecībām regulē vienīgi tās dalībvalsts tiesību akti, kas piemērojami darba līgumam.¹⁰¹ Tā kā Darba likuma¹⁰² 13.pantā ir noteiktas tiesības izvēlēties piemērojamo likumu darba tiesiskajām attiecībām, tad norma rada izņēmuma gadījumu, uz kuru nebūtu attiecināmas administratoram Maksātnespējas likumā nostiprinātās tiesības vienpusēji izbeigt līgumu. Taču šādam izņēmumam nav un nevar būt būtiska ietekme uz maksātnespējas procesa gaitu, jo Maksātnespējas likums paredz darba līguma uzteikšanu vispārējā kārtībā, t.i., administratora uzteikumam jebkurā gadījumā ir saistīts ar Darba likuma 101.panta pirmās daļas 9. un 10.punktu.

---

¹⁰⁰ Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 "Par maksātnespējas procedūrām": ES regula. *Oficiālais Vēstnesis L 160, 30.6.2000.*

¹⁰¹ Turpat.

¹⁰² Darba likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2001.gada 6.jūlijs, nr. 105.

4.2. Darījumu apstrīdēšanai piemērojamais likums un jurisdikcijas problēmas

Atšķirībā no līgumu izbeigšanas, darījumu apstrīdēšanas gadījumos personai, kas apšaubā tiesisko attiecību (apstrīd) būs nepieciešams tiesas nolēmums, lai panāktu vēlamās tiesiskās sekas, t.i., darījuma atzīšanu par spēkā neesošu. No iepriekš minēta izriet nepieciešamība, pirmkārt, noskaidrot kāda ietekme ir piemērojamajam likumam un, otrkārt, vai Maksātnespējas likuma normu piemērošana ir pieļaujama citu valstu tiesās.

Saskaņā ar Civillikumu noteikumiem visos tajos gadījumos, kad puses nav vienojušās par piemērojamo likumu pieņemams, ka saistībai, pēc tās satura un sekām, piemērojams tās valsts likums, kurā saistība jāizpilda (19.p.2.d.). Taču, ja saistības izpildīšanas vieta nav noteicama, tiek piemērots līguma noslēgšanas vietas likums (19.p.3.d.).

Kā jau iepriekš tika noskaidrots, tad tikai Maksātnespējas likuma 59.panta trešā, 92.panta trešā un 94.panta pirmā daļa nosaka gadījumus, kad parādnieka noslēgtais līgums būs atzīstams par spēkā neesošu, ja par to tiks celta prasība tiesā un prasība tiks apmierināta. Visos parējos gadījumos likums paredz tikai un vienīgi administratora pienākumu celt prasību tiesā, kas nekādā gadījumā nevar tikt piesaistītas kādai tiesiskai attiecībai, ko parādnieks nodibinājis pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas. Līdz ar to rodas pamatots jautājums vai apstākļi, ka darījumam tiek piemērots citas valsts likums, liedz administratoram prasīt līguma atzīšanu par spēka neesošu pamatojoties uz Maksātnespējas likumā noteiktajiem pamatiem.

Kā iepriekš norādīts (skatīt nodaļu 4.1.), tad, autors uzskata, ka administratora tiesības prasīt darījuma atzīšanu par spēka neesošu nevar būt piesaistītas parādnieka izteiktajai gribai pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas. Taču atklāts paliek jautājums par iespējamo risinājumu, kad darījumam piemērojamais likums izriet no likuma, nevis darījuma dalībnieku gribas. Problēmu rada fakts, ka Maksātnespējas likuma normu piemērošana par darījumu atzīšanu par spēka neesošiem ir atkarīga no maksātnespējas procesa pasludināšanas fakta, respektīvi, noslēdzot attiecīgo darījumu šī norma nebija piemērojama un tikai maksātnespējas procesa pasludināšanas fakts dod tiesības to piemērot.

Atbilstoši Civillikuma 19.panta otrajai daļai tiek prezumēts, ka “[..] *līdzēji pakļāvuši savu saistību, pēc tās satura un sekām [...]*”¹⁰³ kādas citas valsts likumam, proti, norma nosaka, ka piemērojamais likums attiecināms tikai uz noslēgtā līguma saturu, kas līdzējiem bija zināms līguma slēgšanas brīdī un no tā objektīvi izrietošajām sekām. Līdz ar to autors uzskata, ka šādos gadījumos administratoram likumā noteiktās tiesības apstrīdēt darījumu ir skatāmas atrauti no tiem tiesiskajiem apstākļiem, pēc kuriem nosakāms piemērojamais likums. Šāda atziņa izriet no apstākļa, ka Maksātnespējas likuma normas ir piemērojamas konstatējot divus faktus – zaudējumu esamība un likumā noteiktais termiņš, kas skaitāms no maksātnespējas procesa iestāšanās dienas (tiesas noteiktais datums). Ja arī zaudējumu nodarīšanas fakts līdzējiem līguma slēgšanas brīdī būtu zināms, tas nekādi nevar novest pie Maksātnespējas likuma normu nepiemērošanas, jo līguma slēgšanas brīdī iztrūkst otra nepieciešamā pazīme – maksātnespējas iestāšanās datums. Tādējādi Maksātnespējas likuma normas nevar piesaistīt noslēgtā līguma sekām, kas nosakāmas pēc tiem tiesiskajiem apstākļiem, kas pastāvēja līguma slēgšanas brīdī.

Papildus tam, autors arī uzskata, ka, piemēram, Maksātnespējas likuma 92.panta trešajā daļā nepieciešamās pazīmes (zaudējumi) būtu nosakāmi pēc Latvijas likumiem, jo normas piemērošana nedrīkst būt atkarīga ne no līdzēju gribas, ne līdzēju gribas atkarīgiem apstākļiem, piemēram, līguma noslēgšanas vieta. Vienlaicīgi atzīstams, ka šāda normu interpretācija vērtējama kritiski kopējās tiesību sistēmas ietvaros, jo šāda pieeja dod teorētisko pamatu piemērot Latvijas likumus arī līgumiem ārpusē maksātnespējas procedūras, kuriem noteikta citu valstu likumu piemērošana. Tādā veidā jebkurš līdzējs varētu savu prasību pamatot ar apstākļu izmaiņām, kas nebija paredzamas līguma slēgšanas brīdī.

Bez saistībai piemērojamā likuma svarīgi ir noskaidrot arī kuras valsts tiesai jautājuma izskatīšana par darījuma spēkā esamību būs piekritīga, kas visai būtiski var ietekmēt iepriekš izklāstīto Maksātnespējas likuma normu piemērošanu. Atbilstoši Civilprocesa likumā noteiktajam, prasības pret konkrētu personu ceļamas pēc šīs personas dzīvesvietas vai juridiskās adreses, taču šis noteikums gan nebūs piemērojams, ja administrators ceļot prasību par darījuma atzīšanu par spēkā neesošu prasīs arī īpašuma tiesību atjaunošanu vai mantas atdošanu (CPL 28.p. 5.d. un 29.p. 1.d.). Abos pēdējos gadījumos administrators varēs vērsties Latvijas Republikas tiesā.

---

¹⁰³ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

Ņemot vērā, ka visos pārējos gadījumos administrators būs spiests celt savu prasību pret konkrētu personu, jautājums par darījuma spēkā esamību nebūs izskatāms Latvijas Republikas tiesā (tiek pieņemts, ka otrs līdzējs atrodas citā valstī) un tas vai Maksātnespējas likuma normas būs piemērojamas otra valsts tiesas procesā ir atkarīgs no katras valsts tiesību aktiem, starpvalstu līgumiem vai konvencijām.

Pastāvot šādai izņēmuma situācijai administratoram jāizvērtē vai nav piemērojamas Eiropas Savienības regulas par jurisdikciju. Eiropas Savienības dalībvalstīm ir noteikts vienots regulējums regulas formā, kas nosaka civiltiesisko strīdu piekritību vai pakļautību.¹⁰⁴ Tā kā Latvijas likumos noteiktais tiesiskais regulējums lielā mēra atbilst Eiropas Tiesību sistēmai, tad šīs regulas piemērošana var nedot vēlamo rezultātu, jo tā pamatā nosaka tādu pašu kārtību kā Civilprocesa likums – prasība ceļama pēc atbildētāja domicila (dzīvesvietas). Papildus tam, iepriekšminētās regulas 26.pantā noteikts, ka līdzēji var vienoties par piekritību kādai konkrētai tiesai. Līdz ar to administratoram atsevišķos gadījumos var tikt liegta iespēja celt savu prasību par darījuma atzīšanu pa spēkā neesošu Latvijas Republikas tiesā. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka reti praksē ir tādi gadījumi, kad parādnieks apzināti ir noslēdzis kādu pakalpojuma līgumu, lai aizpludinātu no sabiedrības naudas līdzekļus, jo parasti noslēgtā darījuma rezultāts ir kustamās vai nekustamās mantas atsavināšana. Līdz ar to administrators šādās situācijās būs tiesīgs vērsties Latvijas Republikas tiesā kā to paredz regulas 22.panta noteikumi.

Taču neskatoties uz iepriekš minēto, autors uzskata, ka jebkurš strīds par darījumu spēkā esamību maksātnespējas procesā būtu izskatāms tās valsts tiesā, kura process ierosināts. Par pamatu šādai atziņai var ņemt pārrobežas maksātnespējas procesu, kura gadījumā uz darījumu apstrīdēšanu atzīšanas par spēka neesošiem būs piemērojami tās valsts tiesību akti, kurā sākta maksātnespējas procedūra, proti, saskaņā ar regulas 4.panta otrās daļas e) un m) punktu maksātnespējas procedūras ietekmei uz spēkā esošajiem līgumiem, kuros parādnieks ir līgumslēdzēja puse, ka arī noteikumus attiecībā uz to juridisko aktu spēkā neesamību, atzīšanu par spēkā neesošiem un nepiemērošanu, kas kaitē kreditoriem, nosaka pēc tās valsts likumiem,

---

¹⁰⁴ Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 "Par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās" *Oficiālais Vēstnesis L 012*, 16/01/2001 Lpp. 0001 – 0023.

kurā procedūra ierosināta.¹⁰⁵ Taču šis regulējums ir piemērojams tikai tajos maksātnespējas procesos, kas norisinās vairākās valstīs vienlaicīgi jeb kad ir uzsākta galvenā un vismaz viena sekundāra maksātnespējas procedūra.

Autors gan uzskata, ka Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 “Par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās” un Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 “Par maksātnespējas procedūrām” ir jāpiemēro savstarpēji interpretējot attiecinot jebkuru maksātnespējas procesa strīdu par darījumu spēkā esamību uz tās valsts jurisdikciju, kurā maksātnespējas process ir ierosināts. Šādu Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 “Par maksātnespējas procedūrām” interpretāciju atzīst arī Eiropas Kopienas tiesa, kas sava lēmumā secināja, ka šīs regulas regulējums attiecas arī uz tām maksātnespējas procedūrām, kurām nav pārrobežu raksturs, jo regulas 16. un 17.pantā ir noteikts, ka vienā dalībvalstī pieņemtais spriedums maksātnespējas procesa pasludināšanā ir saistošs un spēkā esošs arī parējās dalībvalstīs.¹⁰⁶ Šī procesa ietvaros Eiropas Kopienas tiesā tika celta prasība pret divām sabiedrībām, kas savās mītnes valstīs bija atzītas par maksātnespējīgām, tādēļ tiesa uzskatīja par pamatotu argumentu, ka piemērojami Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 “Par maksātnespējas procedūrām” ierobežojumi neskatoties uz to, ka līgumā bija pielīgts strīdus izšķirt Eiropas Kopienas tiesā. Ņemot vērā, ka tas ir pirmais spriedums, kas atbild uz pārrobežas maksātnespējas procesa jurisdikcijas problēmām, šādai normu interpretācijai juridiskajā literatūrā tiek izteikti pretargumenti, jo neesot pieļaujam tiesību normu interpretācija pielietojot tikai jeb dodot priekšroku teleoloģiskajai iztulkošanas metodei.¹⁰⁷

Vienlaicīgi gan jāatzīmē, ka arī regula par maksātnespējas procedūrām¹⁰⁸ nosaka ierobežojumus nacionālo likumu piemērošanai. Piemēram, atbilstoši Maksātnespējas likuma 59.pantam, par spēka neesošām atzīstamas mantiskās tiesības, kas radušās pēc maksātnespējas procesa lietas ierosināšanas, nodarot kreditoriem zaudējumus. Iepriekš minētais atsevišķos pārrobežas maksātnespējas procesa gadījumos nebūs piemērojams, proti, regulas 13.pantā noteikts, ka 4. panta 2. punkta

---

¹⁰⁵ Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 “Par maksātnespējas procedūrām” : ES regula. *OV L 160*, 30.6.2000.

¹⁰⁶ EKT lieta: C-294/02 European Commission v AMI Semiconductor Belgium [2002].

¹⁰⁷ Look Chan Ho. Teleological Application of the EC Insolvency Regulation: European Commission v AMI Semiconductor Belgium, [B.i.], London, 2005, p.3.

¹⁰⁸ Turpat.

m) apakšpunktu (noteikumus attiecībā uz to juridisko aktu spēkā neesamību, atzīšanu par spēkā neesošiem un nepiemērošanu) nepiemēro, ja persona, kas guvusi labumu no akta, kas kaitē visiem kreditoriem, sniedz pierādījumu, ka uz minēto juridisko aktu attiecas tādas dalībvalsts tiesību akts, kas nav procedūras sākšanas valsts, turklāt minētais tiesību akts nekādiem līdzekļiem neļauj apstrīdēt attiecīgo lietu.¹⁰⁹ Vienkāršojot iepriekš minēto, Maksātnespējas likuma 59.pants nebūs piemērojams pārrobežas maksātnespējas procesā, ja saskaņā ar citas valsts piemērojamo likumu tiesiskā attiecība nav apstrīdama.

4.3. Parādu segšanai samaksāto summu atdošanai piemērojamais likums un jurisdikcijas problēmas

Atbilstoši Maksātnespējas likuma 95.panta pirmās daļas noteikumiem *“Naudas summas, ko parādnieks samaksājis parādu segšanai pēdējo sešu mēnešu laikā pirms maksātnespējas procesa iestāšanās dienas, kā arī pēc maksātnespējas procesa iestāšanās dienas [...], ir atmaksājamas, ja tiek konstatētas[...]*”¹¹⁰ likumā noteiktās pazīmes.

Tāpat kā tiesības apstrīdēt parādnieka iepriekš noslēgtos līgumus, pēc autora domām, Maksātnespējas likuma 95.pants noteikto par parādu segšanai samaksāto summu atdošanu nevar ierobežot ar parādnieka līguma slēgšanas brīdī izteikto gribi par saistību attiecībai piemērojamo likumu vai jurisdikciju.

Vēl jo vairāk tādēļ, ka ar Maksātnespējas likuma 95.panta palīdzību administratoram ir tiesības atcelt iepriekš veiktu izpildījumu atjaunojot saistību tiesību tādā stāvoklī it kā šis izpildījums nekad nebūtu bijis. Tā kā izpildījums ir pamats saistību tiesības izbeigšanai, tad izpildot saistību spēku zaudē arī visi blakus nosacījumi, par kuriem līdzēji iepriekš bija vienojušies, tajā skaitā vienošanās par saistību tiesībai piemērojamo likumu un jurisdikciju. No iepriekš minētā var secināt, ka Maksātnespējas likuma 95.panta piemērošanai nevar būt juridisku šķēršļu, ja no līguma izrietošā saistība veicot samaksu ir izpildīta pilnībā, jo šādā gadījuma spēkā

---

¹⁰⁹ Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 “Par maksātnespējas procedūrām” : ES regula. *OV L 160, 30.6.2000.*

¹¹⁰ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

vairs nebūs arī pušu vienošanās par piemērojamo likumu, kas bija galvenais diskusiju avots darījumu apstrīdēšanas un izbeigšanas gadījumā.

Taču piemērojamā likuma ietekme uz Maksātnespējas likuma 95.panta piemērošanu gūst jaunu aktualitāti attiecībā uz situācijām, kad parādnieka veiktais maksājums ir tikai daļa no līgumā noteiktā izpildījuma, respektīvi, ar samaksu ir izpildīta tikai daļa no pielīgātās saistības un līgums neskaitās izpildīts pilnībā.

Arī šādās situācijās Maksātnespējas likuma piemērošana būs atkarīga tikai no to pazīmju konstatēšanas, kas norādītas panta pirmās daļas 1. un 2. punktā: *“maksājums izdarīts pirms saistību izpildes termiņa iestāšanās, ja nav pildītas citas maksājuma saistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un ir iespējams atjaunot šā panta trešajā daļā minētās pušu saistības un tiesības;”* vai *“parāds samaksāts ieinteresētajām personām attiecībā pret parādnieku un nav pildītas citas saistības, kuru izpildes termiņš iestājies pirms ieinteresēto personu saistību izpildes termiņa.”*¹¹¹

Tādējādi administrators būs tiesīgs celt prasību Latvijas Republikas tiesā par parāda samaksas atgriešanu, jo atbilstoši Civilprocesa likuma 23.panta pirmajai daļai *“visi civiltiesiskie strīdi ir pakļauti tiesai, ja likumā nav noteikts citādi. Tas neatņem pusēm tiesības, savstarpēji vienojoties, griezties strīda izšķiršanai šķīrējtiesā.”*¹¹²

Vienlaicīgi ņemams vērā, ka Civilprocesa likuma 487.panta pirmās daļas 8.punktā noteikt imperatīvs aizliegums, kas nosaka, ka *“šķīrējtiesā var nodot izšķiršanai jebkuru civiltiesisku strīdu, izņemot strīdu par to personu **tiesībām un pienākumiem**, [autora izcēlums] attiecībā uz kurām līdz šķīrējtiesas nolēmuma pieņemšanai **ir ierosinātas lietas par maksātnespējas procesu** [autora izcēlums] vai tiesiskās aizsardzības procesu.”*¹¹³

No iepriekš minētā secināms, ka Civilprocesa likums pēc būtības pieļauj strīda izšķiršanu par parādu segšanai samaksāto summu atdošanu tikai Latvijas Republikas tiesā.

---

¹¹¹ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

¹¹² Civilprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998.gada 3.novembris, nr. 326/330.

¹¹³ Turpat.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Darījumu apstrīdēšanas un vienpusējas izbeigšanas tiesiskā regulējuma mērķis ir radīt efektīvu mehānismu, ar kura palīdzību administratoram tiek dotas tiesības iedarboties uz maksātnespējīgā parādnieka noslēgtajiem līgumiem. Šāda veida tiesību piemērošana ir pieļaujama tikai maksātnespējas procesā un tikai attiecībā uz maksātnespējīgā parādnieka darījumiem, jo maksātnespējas process ir komersanta īpašs tiesiskais stāvoklis, kuru nav iespējams vadīt bez šādu normu palīdzības.

Administratoram piešķirtās darījumu apstrīdēšanas un izbeigšanas tiesības padara maksātnespējas procesu dinamisku attiecībā pret tām tiesiskajām attiecībām, kas nodibinātas pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas. Jo efektīvākas šīs tiesības, jo dinamiskāks arī maksātnespējas process, kuru regulē arī daudzas formālas tiesību normas, kas vērstas tikai uz procesa norisi, t.i., uz noteiktu procedūru secīgu ievērošanu.

1. Maksātnespējas likuma 92.pants

1.1. Maksātnespējas likuma 92.pants ir attiecināms uz visiem maksātnespējīgā komersanta darījumiem un tas satur priekšnosacījumus, kad administratoram ir pienākums prasīt darījumu atzīt par spēkā neesošu, taču netiek noteikts tiesiskais pamats darījuma apstrīdēšanai. Līdz ar to administratoram darījuma atzīšana par spēkā neesošu būs jāpamato ar vispārējām tiesību normām – administratoram ir pienākums apstrīdēt darījumu, bet darījuma apstrīdēšanas tiesiskais pamats ir “jāpiemeklē”. Šāds regulējums ir pretrunā ar darījumu apstrīdēšanas būtību maksātnespējas procesā, jo tam jāpiešķir izņēmuma tiesības, kas sabiedrībai nav pieejamas ārpus maksātnespējas procesa.

1.2. Maksātnespējas likuma 92.panta pirmajā daļā nepamatoti tiek lietots jēdziens “zaudējumi”. Saskaņā ar Civillikuma 1771.pantu, “*zaudējums var būt vai nu tāds, kas jau cēlies, vai tāds, kas vēl stāv priekšā; pirmajā gadījumā tas dod tiesību uz atlīdzību, bet otrajā uz nodrošinājumu.*”¹¹⁴ Papildus tam, Civillikuma 1772.pantā

---

¹¹⁴ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

tiek precizēts, ka “*jau cēlies zaudējums var būt vai nu cietušā tagadējās mantas samazinājums, vai arī viņa sagaidāmās peļņas atrāvums.*”¹¹⁵ No iepriekš minēta izriet, ka priekšā stāvošam zaudējumam nav reālas ietekmes uz personas finansiālo stāvokli, jo šādu zaudējumu pamatā ir pieņēmums, ka sagadoties īpašiem apstākļiem zaudējumi var rasties, tādēļ personai ir tiesības prasīt nodrošinājumu pret šādiem zaudējumiem. Savukārt Maksātnespējas likuma 92.panta pirmās daļas izpratnē darījums ir jāapstrīd arī tad, ja tiek konstatēti priekšā stāvoši zaudējumi.

Lai novērstu iepriekš minēto trūkumus, Maksātnespējas likuma 92.panta pirmā daļa izsakāma šādā redakcijā:

*“(1) Administratoram ir pienākums izvērtēt parādnieka darījumus un tiesības celt tiesā prasību par attiecīgā darījuma atzīšanu par spēkā neesošu neatkarīgi no šā darījuma veida, ja tas noslēgts:
[...]*”

92.pantā jāveic grozījumi papildinot pantu ar jaunu piekto daļu šādā redakcijā:

“(5) Ar zaudējumiem šī panta ietvaros saprotami zaudējumi Civillikuma 1772.panta izpratnē.”

2. Maksātnespējas likuma 93.pants

2.1. Atbilstoši Maksātnespējas likuma 93.panta pirmajai daļai “*administratoram ir pienākums celt tiesā prasību par parādnieka mantas dāvinājuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu* [autora izcēlums] *atbilstoši Civillikuma 1927.panta noteikumiem.*”¹¹⁶

2.2. Taču Civillikuma 1927.pants nosaka nevis dāvinājuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, bet gan norāda uz dāvinātāja tiesībām prasīt no apdāvinātā to dāvanas daļu, kas nepieciešama, lai norēķinātos ar kreditoriem. Civillikuma normā ir uzsvērts, ka dāvinātājs (parādnieks) “*[...] pats var prasīt no apdāvinātā [...] šo parādu samaksai*

---

¹¹⁵ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

¹¹⁶ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007.gada 22.novembris, nr. 188.

vajadzīgo daļu [...]”.¹¹⁷ Līdz ar to norma nevar būt par pamatu darījuma apstrīdēšanai, bet gan tikai un vienīgi tiesībām prasīt samērīgu daļu no dāvanas.

2.3. Arī Augstākās tiesas senāts savos spriedumos ir atzinis, ka Civillikuma 1927. panta izpratnē dāvinātājam un tā kreditoram ir tiesības prasīt apmierinājumu no dāvanas, neapstrīdot dāvinājuma līgumu.¹¹⁸ Līdz ar to, analogiskas tiesības būtu jāpiešķir arī administratoram, jo ne vienmēr kreditoru prasījumi būs lielāki par dāvanas vērtību kā rezultātā nepamatoti var tik aizskartas apdāvinātā tiesības.

Lai novērstu iepriekš minētās pretrunas Maksātnespējas likuma 93.pants jānosauc šādi:

“93.pants Bezatlīdzības darījumu izvērtēšana”.

Papildus tam, Maksātnespējas likuma 93.panta pirmā daļa izsakāma šādā redakcijā:

“(1) Administratoram ir pienākums izvērtēt parādnieka mantas dāvinājuma līgumus un celt tiesā prasību atbilstoši Civillikuma 1927.pantā piešķirtajām tiesībām.”

3. Maksātnespējas procesa iestāšanās diena

Maksātnespējas likuma 92.panta pirmās daļas, 93. panta, 95.panta piemērošana ir iespējama, ja tiek konstatēts, ka veiktās darbības (parāda samaksa, līguma noslēgšana u.c.) ir notikušas noteiktā laika periodā pirms maksātnespējas procesa iestāšanās dienas.

Maksātnespējas procesa iestāšanās dienu nosaka tiesa pasludinot maksātnespējas procesu balstoties uz administratora pārskatu. Tā kā administratora rīcībā pārskata sagatavošanas brīdī nav pieejama visa informācija par parādnieku, tad maksātnespējas procesa iestāšanās diena var tikt noteikta kļūdaini.

Šī iemesla dēļ, spēkā esošo normu efektivitāti var uzlabot piešķirot administratoram tiesības prasīt maksātnespējas procesa iestāšanās dienas noteikšanu

---

¹¹⁷ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

¹¹⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2005.gada 12.janvāra spriedums lietā Nr. SKC – 22

(mainīšanu) pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

4. Pilnvarojuma līgumu izbeigšana

4.1. Maksātnespējas likuma 98.pants nosaka, ka no maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas spēku zaudē parādnieka pilnvaras, kas izdotas attiecībā uz mantu, uz kuru vēršami kreditoru prasījumi. Taču pretrunīgs ir izņēmuma gadījums, kas noteikts 98.panta otrajā daļā, proti, *“Ja uzdevuma izpilde ir saistīta ar zaudējuma risku, pilnvarnieks (arī prokūrists un komercpilnvarnieks) var to izpildīt līdz dienai, kad administrators pārņem parādnieka mantu. [...]”*

4.2. Norma ir pretrunīgā, jo zaudējuma riska uzņemšanos nosaka Civillikuma 2295.pants: *“Pilnvarniekam jādarbojas, izpildot viņam doto uzdevumu, ar lielāko rūpību, un viņš atbild pilnvarotājam par katru neuzmanību.”*¹¹⁹ Ja uzdevums pilnvarnieka vainas dēļ nav izpildīts tā, kā bija norunāts, vai izpildīšanas gaitā pilnvarnieks nav ievērojis nepieciešamo rūpību, tad pilnvarotājs var prasīt visu ar to nodarīto zaudējumu atlīdzību.¹²⁰ Iepriekš minētais par zaudējuma risku ir attiecināms arī uz prokūristu un komercpilnvarnieku, jo tie uzskatāmi par sabiedrības līgumiskajiem pārstāvjiem.¹²¹

Tādējādi secināms, ka Civillikumā jau nostiprināts pilnvarnieka zaudējumu uzņemšanās risks, kā rezultātā gandrīz uz jebkuru pilnvarojumu būtu attiecināms Maksātnespējas likuma 98.panta otrās daļas izņēmums.

---

¹¹⁹ Civillikums: LR likums. *Ziņotājs*, 1992. 30.jūlijs, nr.29.

¹²⁰ K. Torgāns (Zin. Red.) *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības*. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 580.lpp.

¹²¹ Galvenā valsts notāra lēmums. *Par atteikumu iesniegumu izskatīt pēc būtības*. <http://www.ur.gov.lv/gvn.html?a=&l=1088> (aplūkots 01.02.2009.).

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

1. Bitāns A. *Romiešu saistību tiesības*. Rīga: [B.i.], 1993.
2. Bojārs J. *Starptautiskās privāttiesības*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.
3. Grūtups A., Kalniņš E. *Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.
4. J. Haubold. "Tagung zur Europäischen Insolvenzverordnung an der Europäischen Rechtsakademie (ERA) in Trier". *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2004.
5. Look Chan Ho. *Teleological Application of the EC Insolvency Regulation: European Commission v AMI Semiconductor Belgium*, [B.i.], London, 2005.
6. V. Liberte. *Atsaucot no valdes topošo māmiņu, Latvijā tiek pārkāpti ES likumi*. <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/article.php?id=23468069>. (aplūkots 01.04.2009.).
7. Liholaja V. *Tiesību normu efektivitātes jēdziens un kritēriji. Grām. Vispārīgās tiesību teorijas un valstszinātnes atziņas. Zinātniski metodiskie raksti*. Rīga, Latvijas Universitāte, 1997.
8. Neimanis J. *Ievads tiesībās*. Rīga: zv. Adv. J. Neimanis, 2004.
9. K. Torgāns (Zin. Red.) *Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības*. Rīga: Mans Īpašums, 2000.
10. Dr. Wolf-Georg Ringe. *Forum shopping under the EU Insolvency Regulation. LEGAL RESEARCH PAPER SERIES*, August 2008, No 33.
11. *Par Civillikuma 1415.panta piemērošanu: Latvijas Republikas Augstākā tiesa*, 2008. <http://www.at.gov.lv/lv/info/summary/2008/> (aplūkots 30.02.2009.).

- http://at.gov.lv/files/archive/department1/2005/cd120105_2.doc (aplūkots 15.01.2009.).
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 17. maijā lēmums Lietā Nr. SKC – 428. <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2006/cd1705061.doc> (aplūkots 17.01.2009.).
  4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2006.gada 6. septembra spriedums Lietā Nr. SKC – 475. http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2006/cd060906_2.doc, (aplūkots 15.01.2009.).
  5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 5.decembra Lietā Nr. SKC – 805. <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2007/805-nam-2.doc>, (aplūkots 16.03.2009.).
  6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2007. gada 5.decembra spriedums Lietā Nr. SKC – 806. <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2007/806-2%20s.doc> (aplūkots 01.03.2009.).
  7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 23.janvāra Lietā Nr. SKC – 30. <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2008/30-08.doc> (aplūkots 15.01.2009.).
  8. Galvenā valsts notāra lēmums. *Par atteikumu iesniegumu izskatīt pēc būtības.* <http://www.ur.gov.lv/gvn.html?a=&l=1088> (aplūkots 01.02.2009.)
  9. Galvenā valsts notāra lēmums. *Par satura ziņā citāda administratīva akta izdošanu.* <http://www.ur.gov.lv/gvn.html?a=&l=732>. (aplūkots 01.02.2009.)
  10. Valsts aģentūras “Maksātspējas administrācija” 2009.gada 27.februāra lēmums Nr. 1-58/31, nepublicēts.

Anotācija

Šī darba mērķis ir izvērtēt darījumu apstrīdēšanas un izbeigšanas tiesiskā regulējuma nepieciešamību un efektivitāti maksātnespējas procesā. Autors uzmanību pievērš ne tikai spēkā esošajām tiesību normām, kas ietvertas Maksātnespējas likumā, bet arī norāda uz nepieciešamību veikt grozījumus normatīvajos aktos, lai uzlabotu normu efektivitāti un piemērošanas iespējas.

Autors secina, ka Maksātnespējas likumā ietvertais regulējums ir visai nepilnīgs un to nepieciešams uzlabot, paredzot plašāku tiesisko pamatu komersanta darījumu apstrīdēšanai un izbeigšanai maksātnespējas procesā, lai pēc maksātnespējas procesa pasludināšanas administrators varētu maksātnespējīgo komersantu nostādīt tādā tiesiskā situācijā, kas atbilst maksātnespējas procesa mērķim, t.i., veikt to darījumu izbeigšanu un apstrīdēšanu, kas nav saistīti komersanta maksātnespējas atjaunošanu un kreditoru kopuma interešu aizsardzību.

Annotation

The aim of this work is to analyse the necessity of a legal base for agreement termination and agreement validity within insolvency procedures. The goal is not only to analyse the effectiveness of the laws in force but also to state new possibilities and changes in legislation in order to expand the possibilities of this regulation.

Consequently the author has arrived at a conclusion that it is necessary to improve the Insolvency law and its regulations for agreement termination within an insolvency procedure. Therefore, the regulation should be expanded to cover more cases when the administrator has the right to question agreement's validity or to terminate agreements of the insolvent company in order to put the insolvent company in a legal situation which match's up with the purpose of the Insolvency law – restore company's solvency and protect the interests of majority creditors.

Apliecinu, ka maģistra darbu esmu uzrakstījis patstāvīgi, izmantojot darbā norādītos avotus, un darbs nav plaģiāts.

/Darba autora paraksts, datums/

Maģistra darbs aizstāvēts:

Valsts pārbaudījumu komisijas sēdē

2009.gada _____

un novērtēts ar atzīmi _____

Komisijas priekšsēdētājs _____